

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла Драгоманова
Протокол № 2
від «26» січня 2023 р.
Голова Вченої ради
в.о. ректора, академік
Віктор АНДРУЩЕНКО

ПОЛОЖЕННЯ
про освітні програми та навчальні плани в Українському державному
університеті
імені Михайла Драгоманова
(нова редакція)

Київ 2023

З М І С Т

1. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ.....	2
2. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В УНІВЕРСИТЕТІ	3
3. ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ, ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	5
4. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН.....	12
4.1. Структура навчального плану	12
4.2. Загальні вимоги до навчального плану	19
4.3. Вимоги до складання навчального плану бакалаврського рівня освіти	21
4.4. Вимоги до складання навчального плану магістерського/освітньо-наукового (третього) рівня освіти.....	24
4.5. Вимоги до складання навчального плану магістерського рівня освіти для здобувачів, які вступали за дипломом про вищу освіту, здобутим за іншою спеціальністю (напрямом підготовки)	25
4.6. Вимоги до складання навчальних планів підготовки фахівців за вечірньою та заочною (дистанційною) формами навчання	26
4.7. Порядок введення в дію навчального плану	27
5. ВИМОГИ ДО ПРОЄКТНОЇ ГРУПИ З РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ТА ГРУПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ/СПЕЦІАЛЬНОСТІ	28
6. ФУНКЦІЇ, ПРАВА, ОBOB'ЯЗКИ ГАРАНТА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	29
6.1. Гарант освітньої програми.....	29
6.2. Функції гаранта освітньої програми	29
6.3. Права гаранта освітньої програми.....	31
7. ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	31
8. ПОРЯДОК ВІДКРИТТЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	34
8.1. Обґрунтування необхідності відкриття нової програми	35
8.2. Попереднє погодження науково-методичною радою факультету	35
8.3. Розробка проекту опису програми	35
8.4. Експертиза проекту.....	35
8.5. Затвердження освітньої програми	37
9. ОНОВЛЕННЯ ТА ЗАКРИТТЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	37
ДОДАТКИ ДО ПОЛОЖЕННЯ	Ошибка! Закладка не определена.
Використані інформаційні джерела	Ошибка! Закладка не определена.
Тезаурус	Ошибка! Закладка не определена.
Форми складових освітньої програми	Ошибка! Закладка не определена.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ

1.1. Положення про освітні програми в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова (далі – Положення) визначає основні засади розробки, затвердження, реалізації, оновлення та закриття освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова (далі – Університет).

1.2. Положення розроблено відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту»; Постанови КМ України від 30.12.2015 № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від № 365 від 24.03.2021; «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 01.06.2017 р. № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584); Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 р. № 977 та інших нормативних документів, що визначають вимоги до структури та якості освітніх програм.

1.3. Підготовка фахівців з вищою освітою в Університеті здійснюється за відповідними освітніми програмами на таких рівнях вищої освіти:

- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень.

1.4. Освітня програма повинна містити: перелік освітніх компонентів; їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні компетентності та програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти.

1.5. Формування освітніх програм в Університеті відповідно до чинного законодавства здійснюється на основі компетентнісного підходу, який визначено важливим інструментом орієнтації професійної освіти на сферу праці та гармонізації освітніх систем країн Болонської співдружності.

1.6. Орієнтація на компетентнісний підхід передбачає вироблення узгоджених вимог, виражених у термінах результатів навчання та компетентностей з предметних галузей, необхідних для забезпечення порівнянності, сумісності та прозорості програм.

1.7. Організаційними принципами освітніх програм, орієнтованими на результати навчання та компетентності, мають бути ступінь програми й кваліфікаційний профіль, що мають описуватися з точки зору обсягів навчальної роботи, рівня, результатів навчання, компетентностей та профілю.

1.8. Для формулювання результатів навчання рекомендовано орієнтуватися на шість категорій освіти, визначених у таксономії Б. Блума: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінка. Водночас використовувати наступні форми: *знання* — відтворювати, розповідати,

формулювати; *розуміння* – класифікувати, описувати, розпізнавати, рецензувати; *застосування* – застосовувати, демонструвати, вирішувати; *аналіз* – обчислювати, аналізувати, оцінювати, критикувати; *синтез* – складати, створювати, планувати, формулювати; *оцінка* – оцінювати, обговорювати, пророкувати, формулювати думку тощо.

2. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В УНІВЕРСИТЕТІ

2.1. Загальні засади підготовки фахівців за освітніми програмами визначаються Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною рамкою кваліфікацій, Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО), Довідником користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), Рекомендаціями Проекту Тьюнінг «Гармонізація освітніх структур у Європі: Внесок університетів у Болонський процес», Галузевою Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, Педагогічною Конституцією Європи тощо.

2.2. Практичними орієнтирами для розробки освітніх програм щодо визначення сукупності вимог до змісту та результатів освітньої діяльності Університету за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності мають бути:

- Національний класифікатор України: Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010, прийнятий згідно з наказом Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457, чинний від 01.01.2012;

- Класифікатор професій ДК 003:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327;

- Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 26.11. 2008 р. № 557. Випуск 90;

- інші документи, які визначають професійні кваліфікації та перелік вимог щодо здатності особи виконувати завдання й обов'язки певного виду професійної діяльності.

2.3. Університет у межах ліцензованих освітніх рівнів може запроваджувати освітні програми, перелік яких визначається Вченою радою Університету.

2.4. При розробці освітніх програм мають враховуватися нормативні вимоги щодо:

- 1) обсягу кредитів ЄКТС, необхідного для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;

- 2) переліку компетентностей випускника певної освітньої програми;

- 3) нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, орієнтованого на відповідні результати навчання, що забезпечать формування визначеного переліку компетентностей;

- 4) форм атестації здобувачів вищої освіти;

- 5) наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;

- 6) професійних стандартів (у разі їх наявності).

2.5. При визначенні змісту освітніх програм необхідно визначити обсяг дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти не менше ніж 25 % від загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для рівня вищої освіти.

2.6. Загальні підходи щодо змісту освіти мають визначатися ключовими завданнями для різних рівнів такої освіти, сформованих у Концепції розвитку педагогічної освіти України, вимогами до освітніх програм підготовки педагогічних працівників, необхідних для впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування нової української школи, а для непедагогічних спеціальностей – сформованих у Національній стратегії розвитку освіти в Україні.

2.7. На підставі освітньої програми розробляють навчальний план, який визначає перелік та обсяги навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складають робочий навчальний план, який затверджує керівник закладу вищої освіти.

2.8. Реалізація освітніх програм передбачає наявність відповідного кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу в Університеті.

Академічна та професійна кваліфікація викладачів має відповідати цілям та програмним результатам навчання, слідувати принципіві *fitness for purpose* (домірність/відповідність цілям), що передбачає добір викладачів для реалізації освітніх програм Університету, виходячи із визначених цілей освітньої програми.

Освітня та/або професійна кваліфікація науково-педагогічних, педагогічних та наукових працівників повинна відповідати освітньому компонентові, який вони викладають, за такими критеріями:

на підставі документів встановленого зразка про:

- про вищу освіту;
- присудження наукового ступеня (однакова за змістом спеціальність (предметна спеціальність, спеціалізація);
- наявність досвіду професійної діяльності (заняття) за відповідним фахом (спеціальністю, спеціалізацією) не менше п'яти років (крім педагогічної, науково-педагогічної, наукової діяльності);
- керівництво (консультування) дисертації на здобуття наукового ступеня за спеціальністю, що була захищена в Україні або за кордоном;

щонайменше п'ятьма публікаціями у наукових виданнях, які включені до переліку фахових видань України, до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science Core Collection, протягом останніх п'яти років.

2.9. Мета та цілі освітньої програми мають узгоджуватися зі стратегією і місією Університету.

2.10. З метою забезпечення прозорості та інформаційної відкритості освітнього процесу в Університеті на сайті кожного факультету має бути відображений тематичний розділ «Освітні програми», у якому будуть розміщені всі освітні програми факультету/інституту, а також передбачена

можливість подання зауважень та пропозицій щодо внесення змін до їх структури та змісту усіма зацікавленими особами (стейкхолдерами).

2.11. Оцінювання якості освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання якості освітньої програми, наведених у додатку до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

3. ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ, ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Освітня програма розробляється відповідно до затвердженої в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова форми.

Структурними елементами освітньої програми є:

1. Титульна сторінка;
2. Лист погодження освітньої програми;
3. Передмова;
4. Розділ I. Профіль освітньої програми;
5. Розділ II. Перелік компонентів освітньої програми та їх логічна послідовність;
6. Розділ III. Форма атестації здобувачів вищої освіти.
7. Розділ IV. Структурно-логічна схема до освітньої програми.
8. Розділ V. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми;
9. Розділ VI. Матриця забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами освітньої програми.

Форми, згідно з якими необхідно оформлювати елементи освітньої програми, наведені в *Додатку 2* цього положення.

3.1. **Титульна сторінка** освітньої програми повинна містити наступну інформацію:

- назву закладу вищої освіти;
- тип програми (освітньо-професійна /освітньо-наукова);
- назву програми;
- рівень вищої освіти;
- шифри та назви галузі знань і спеціальності, що вказують відповідно до затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 року № 266 та Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. № 1392 Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;
- шифр та назву предметної спеціальності (за наявності);
- місто, рік розробки та затвердження освітньо-професійної/освітньо-наукової програми;

– у верхній правій частині аркуша дату та номер протоколу засідання Вченої ради університету, на якому було затверджено освітньо-професійну/освітньо-наукову програму;

– у верхній частині титульного аркуша справа проставляється гриф затвердження: дата затвердження освітньої програми, підпис ректора та печатка Університету;

– у нижній частині титульного аркуша зазначається інформація про введення освітньої програми в дію.

3.2. При оформленні **Листа погодження** освітньої програми потрібно:

- заповнити інформацію про кафедру, яка ініціює відкриття освітньої програми; вчену раду відповідного факультету/інституту (вказується повна назва кафедри; факультету/інституту). Якщо програма висувається від кількох кафедр різних підрозділів, є необхідним внесення даних про вчені ради факультетів/інститутів, які беруть участь у її розробці;

- зазначити дати проведення і номери протоколів засідань кафедри, вченої ради факультету/інституту, Науково-методичної ради університету;

- вказати дати погодження із начальником навчально-методичного центру університету, проректором з навчально-методичної роботи, проректором з наукової роботи (для програм третього освітнього рівня), проректором з міжнародних зв'язків (за наявності у освітніх програмах інформації в розділі «Академічна мобільність» щодо укладення угод про міжнародну академічну мобільність, про подвійне дипломування, про міжнародні проекти тощо.

3.3. **Передмова** до освітньої програми містить дані про:

- керівника робочої групи/гаранта та склад робочої групи (не менше трьох осіб). Для кожного з членів робочої групи зазначають: ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада, назва підрозділу за основним місцем роботи;

- про зовнішніх рецензентів освітньої програми, які є провідними фахівцями в академічному та/або фаховому середовищі певної галузі/спеціальності;

- представників професійних організацій, ринку праці, потенційних роботодавців, які надали відгуки на програму.

Рецензії та відгуки є додатками до програми.

Вказують дати/терміни перегляду/оновлення освітньої програми з урахуванням принципу перегляду освітньої програми за потреби, але не рідше ніж раз на два роки.

3.4. **Розділ I «Профіль освітньої програми»** складається з 9-ти частин і подається у вигляді таблиці.

Частина 1 Профілю освітньої програми – **Загальна інформація** містить реквізити:

Рекомендації до заповнення таблиці	
Повна назва закладу вищої освіти	Український державний університет імені Михайла Драгоманова Зазначається назва структурного підрозділу(ів), у якому(их) здійснюється навчання за освітньою програмою. У випадку підготовки здобувачів за програмами подвійних або спільних дипломів, необхідно вказати назви всіх ЗВО, які

	присуджують кваліфікацію за дипломом та ЗВО-координатора, а також назви країн.
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації	Ступінь вищої освіти визначається згідно зі статтею 5 Закону України «Про вищу освіту» - бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня кваліфікація визначається згідно зі статтею 7 Закону України «Про вищу освіту» і складається з інформації про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальність та предметну спеціальність / спеціалізацію (за наявністю). <u>Приклад:</u> Бакалавр/магістр/доктор філософії ...; Професійна кваліфікація вказується згідно з ДК 003-2010 (зі змінами).
Офіційна назва освітньої програми	Вказується офіційна назва освітньої програми
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Тип диплому – одиничний/подвійний/спільний. Якщо освітня програма реалізується тільки УДУ імені Михайла Драгоманова, то вказується, що тип диплому - одиничний, якщо спільно із ЗВО-партнерами - то зазначається тип - спільний чи подвійний.
Наявність акредитації	Вказується інформація про акредитацію освітньої програми (назва організації, що надала ОП акредитацію, період акредитації). <u>Приклад:</u> Акредитаційна комісія. Сертифікат – Серія...№.... Термін дії - У випадку, якщо програма ще не акредитована, то вказується термін, коли передбачається подання програми на акредитацію. <u>Приклад:</u> Термін подання програми на акредитацію - 2023 р.
Цикл/рівень	Потрібно вказати цикли/рівні ОП відповідно до Закону України «Про вищу освіту» у трьох рамках кваліфікацій: Національній рамці кваліфікацій України (НРК України), Європейській рамці кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF-LLL) та Рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (FQ-EHEA) <u>Приклад:</u> - бакалавр: НРК України – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL – 6 рівень; - магістр: НРК України – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл, EQF-LLL – 7 рівень; - доктор філософії: НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – третій цикл, EQF-LLL – 8 рівень.
Передумови	Зазначається ступінь попередньої освіти. За необхідності вказується, що може обмежувати перехід на ОП. <u>Приклад:</u> наявність повної загальної середньої освіти; наявність ступеня бакалавра; магістра.
Мова(и) навчання і оцінювання	Вказуються мови навчання за освітньою програмою. Приклад: українська мова/ англійська мова/певні дисципліни освітньої програми викладаються англійською мовою.
Термін дії освітньої програми	Вказується термін дії освітньої програми до її наступного планового оновлення (термін дії не може перевищувати періоду акредитації).
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	Вказується адреса сторінки освітньої програми на сайті факультету/інституту

При заповненні частини 2 профілю освітньої програми – **Мета освітньої програми** вказується чітко та коротко формулювання (з урахуванням місії і стратегії Університету) .

При формуванні частини 3 профілю освітньої програми – **Характеристика освітньої програми** необхідно зазначити:

<p>Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності)</p>	<p>Зазначають: Об'єкти вивчення – визначаються феномени, явища або проблеми, які вивчаються). Цілі навчання – вказується очікуване застосування набутих компетентностей; Теоретичний зміст предметної області – зазначаються поняття, концепції, принципи та їх використання для пояснення фактів і прогнозування результатів; Методи, методики та технології – вказуються методики, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти для застосування на практиці. Якщо ОП є мульти- чи міждисциплінарною, то вказується – перелік її основних компонентів, а також орієнтований обсяг кожної компоненти у % від загального обсягу ОП. Якщо ОП є спеціалізованою (формальна спеціалізація в рамках спеціальності з відображенням цього в документі про вищу освіту), то вона повинна бути зареєстрована в НАЗЯВО.</p>
<p>Орієнтація освітньої програми</p>	<p>Освітньо-професійна (бакалавра/магістра); Освітньо-наукова (магістра / доктора філософії); Відповідно до МСКО освітньо-професійна та освітньо-наукова програма може мати академічну або прикладну орієнтацію. Доцільно коротко охарактеризувати наукову орієнтацію та професійні (спеціалізаційні) акценти.</p>
<p>Основний фокус освітньої програми та спеціалізації</p>	<p>Загальна/спеціальна освіта в галузі/предметній області/спеціальності Ключові слова Зазначаються особливості освітньої програми, які відрізняють від інших схожих або аналогічних програм.</p>
<p>Особливості програми</p>	<p><u>Приклад:</u> обов'язковий семестр міжнародної мобільності. Реалізується англійською мовою, вимагає спеціальної практики тощо. Також можуть вказуватися узгодженість ОП із програмами інших країн, експериментальний характер ОП та інші особливості, які надає Закон України «Про вищу освіту» в контексті академічної автономії.</p>

У частині 4 профілю освітньої програми – **Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання** необхідно врахувати придатність до працевлаштування та придатність до подальшого навчання:

<p>Придатність до працевлаштування</p>	<p>Вказують види економічної діяльності, професійні назви робіт (за ДК 003:2010). Можливості професійної сертифікації. Зазначають професії, професійні назви робіт, на підготовку яких може бути спрямована ОП. Приклад: 2445.2 – Психолог; 2320 – Вчитель української мови закладу загальної середньої освіти...</p>
---	---

Подальше навчання	Вказують можливості для продовження навчання на наступному освітньому рівні.

У частини 5 профілю освітньої програми – **Викладання та навчання** наводиться коротка характеристика стилю викладання на освітній програмі

Викладання та навчання	Коротко (до 3-х рядків) описуються основні підходи, методи та технології, які використовуються в даній ОП. <u>Приклад:</u> студентоцентроване навчання, самонавчання, проблемноорієнтоване навчання, навчання через лабораторну практику, навчання засноване на дослідженнях тощо.
Оцінювання	Вказуються основні стратегії та методики оцінювання. <u>Приклад:</u> усні та письмові екзамени, лабораторні звіти, розрахунково-графічні роботи, захисти звітів з практики, захист курсових робіт, есе, презентації, прилюдний захист кваліфікаційної роботи тощо.

При заповненні частини 6 профілю освітньої програми – **Програмні компетентності** вказуємо:

Інтегральна компетентність	Формується шляхом конкретизації інтегральної компетентності відповідного стандарту вищої освіти в контексті особливостей ОП.
Загальні компетентності (ЗК)	Якщо стандарти вищої освіти затверджені, наводяться компетентності, визначені стандартом вищої освіти, та визначені університетом (не більше 5). Якщо стандарт вищої освіти відсутній, то рекомендовано формувати перелік компетентностей на основі проекту стандарту вищої освіти або проекту Тьюнінг. При цьому зазначають 10-20 загальних компетентностей, перелік яких має корелюватися з описом відповідно до НРК.
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	Корелює з описом відповідного кваліфікаційного рівня НРК, назви компетентностей формулюються із врахуванням категорій компетентностей НРК: знання, уміння, комунікація, автономія і відповідальність. Рекомендовано використовувати міжнародні зразки (Проект Тьюнінг, стандарти QAA тощо) <i>Виділяються:</i> <ul style="list-style-type: none"> - компетентності, визначені стандартом вищої освіти спеціальності та, за наявності, в професійному стандарті; - компетентності, визначені ЗВО. Якщо ОП передбачає наявність декількох неформальних спеціалізацій (для педагогічних спеціальностей Наказ МОН № 506 від 12.05.2016 р), то програмні компетентності доцільно формулювати для кожної спеціалізації окремо. Передбачається, що в стандарті вищої освіти буде визначено 15-18 фахових (спеціальних) компетентностей

У частині 7 профілю освітньої програми – **Програмні результати навчання** слід визначати підсумкові результати навчання, що визначають нормативний зміст підготовки: знання, вміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особистісні й професійні якості, набуті у процесі освіти

та особистісного і професійного розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти, та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми.

<p>Програмні результати навчання</p>	<p>Виділяють:</p> <ul style="list-style-type: none"> - програмні результати навчання, визначені стандартом (проектом стандарту) вищої освіти спеціальності – 15-20 узагальнених результатів навчання, які корелюються з програмними компетентностями); - програмні результати навчання, визначені університетом (не більше 5). <p>Якщо стандарт вищої освіти відсутній, то за основу береться опис відповідного кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій.</p> <p>Програмні результати навчання формулюються в активній формі із урахуванням різних рівнів складності у когнітивній сфері (таксономія Блума), а також у афективній та психомоторній сферах.</p> <p>Якщо розробники ОП вважають за доцільне класифікувати програмні результати навчання, то рекомендується це робити за наступною схемою (як в Додатку до диплому): знання та розуміння, застосування знань та розуміння, формування суджень або НРК України (знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність, інтегральна компетентність).</p>
---	---

У частині 8 профілю освітньої програми – **Ресурсне забезпечення реалізації програми** вказуються специфічні характеристики забезпечення освітнього процесу:

<p><i>Кадрове забезпечення</i></p>	<p>Вказуються специфічні характеристики кадрового забезпечення, включаючи можливу участь закордонних фахівців із досвідом роботи за спеціальністю, за якою реалізується ОП.</p>
<p><i>Матеріально-технічне забезпечення</i></p>	<p>Вказуються специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення</p>
<p><i>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</i></p>	<p>Вказуються специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення</p>

Частина 9 профілю освітньої програми – **Академічна мобільність** містить інформацію:

<p><i>Національна кредитна мобільність</i></p>	<p>Вказуються укладені угоди про академічну мобільність, про подвійне дипломування тощо. Може доповнюватися в процесі реалізації ОП.</p>
<p><i>Міжнародна кредитна мобільність</i></p>	<p>Вказуються укладені угоди про міжнародну академічну мобільність. Про подвійне дипломування, про тривалі міжнародні проекти, які передбачають навчання здобувачів (Еразмус+K1)тощо. Може доповнюватися в процесі реалізації ОП.</p>

3.5. Розділ II освітньої програми «Перелік компонентів освітньої професійної / наукової програми та їх логічна послідовність» включає наступні елементи **перелік компонентів ОП**. Необхідно вказати обов'язкові освітні компоненти ОП (навчальні дисципліни, курсові роботи, усі види практик, кваліфікаційна робота), загальна кількість кредитів на кожний освітній компонент та форми підсумкового контролю.

3.6. У розділі III «Форма атестації здобувачів вищої освіти» подається інформація про види (форми) підсумкової атестації. Зазначаються умови проведення підсумкової атестації.

Приклад:

Атестація випускника освітньої програми спеціальності код__ «назва»_____ проводиться у формі захисту кваліфікаційної магістерської роботи та завершується видачею документа встановленого зразка про присудження йому/їй ступеня бакалавра/магістра із присвоєнням кваліфікації: Бакалавр/Магістр з _____ за освітньою програмою _____.

Атестація здійснюється відкрито і публічно.

Подається інформація про документи, які отримує випускник на основі успішного проходження підсумкової атестації.

3.7. Розділу IV освітньої програми «Структурно-логічна схема до освітньої програми» - короткий опис логічної послідовності вивчення компонентів освітньої програми. Дані рекомендується наводити у вигляді графа.

3.8. При оформленні розділу V освітньої програми «Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми» подається інформація у вигляді таблиці, що містить відповідність програмних компетентностей (загальних, фахових) її освітнім компонентам.

При заповненні матриці необхідно:

- по горизонталі зазначити закодовані програмні компетентності освітньої програми (ЗКп, ФКп);

- по вертикалі зазначити закодовані освітні компоненти програми (ЗПп, ППп, ВВп, П, МР тощо).

На перетині позначається взаємозв'язок між програмними компетентностями та освітніми компонентами програми.

Слід враховувати те, що одна й та сама компетентність часто вбудована в різні освітні компоненти програми.

3.9. При заповненні розділу VI освітньої програми «Матриця забезпечення програмних результатів навчання компонентами освітньої програми» подається інформація у вигляді таблиці, що містить відповідність програмних компетентностей (загальних, фахових), її освітнім компонентам.

При заповненні матриці необхідно:

- по горизонталі зазначити закодовані програмні результати навчання освітньої програми (ПРНп);

- по вертикалі зазначити закодовані освітні компоненти програми (ЗПп, ППп, ВВп, П, МР тощо).

На перетині позначається взаємозв'язок між програмними результатами навчання та освітніми компонентами програми.

При цьому слід зауважити наступне: 1) одна й та сама компетентність часто вбудована в різні компоненти програми; 2) фахові компетенції забезпечуються насамперед обов'язковими освітніми компонентами програми; 3) програмні результати навчання найперше забезпечуються саме обов'язковими освітніми компонентами програми.

3.10. Нормативний перелік обов'язкових загальних компетентностей та результатів навчання, що мають формуватися відповідно до затверджених стандартів вищої освіти, наводиться у додатку 3 до цього положення.

4. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Навчальний план – це основний нормативний документ закладу вищої освіти, що визначає організацію освітнього процесу підготовки фахівців, який складається на підставі освітньої (освітньо-професійної, освітньо-наукової) програми за відповідним освітнім стандартом вищої освіти, розроблених та затверджених відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та відповідно до рішень Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова.

4.1. Структура навчального плану

4.1.1. Основними структурними елементами навчального плану є:

- загальні реквізити;
- графік освітнього процесу;
- зведений бюджет часу;
- перелік назв і обсяг практичної підготовки;
- форми атестації випускників;
- план освітнього процесу;
- перелік дисциплін факультативної підготовки.

Для забезпечення єдиних вимог щодо оформлення навчальний план складається на суцільному аркуші за формою, що є уніфікованою для відповідних рівнів вищої освіти всіх спеціальностей університету (додатки 1-10).

4.1.2. До загальних реквізитів навчального плану належать:

• гриф **ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ ВЧЕНОЇ РАДИ**, з підписом Голови Вченої ради, ректора, із зазначенням дати та скріпленою гербовою печаткою університету, що розташовується у верхньому лівому куті плану – сектор І, наприклад:

І	ІІ	ІІІ
ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ ВЧЕНОЇ РАДИ		

Голова Вченої ради, ректор академік В.П.Андрущенко		
«__» _____ 202__ р.		

- назви установ та структурних підрозділів: «Міністерство освіти і науки України», «Український державний університет імені Михайла Драгоманова», «назва навчального структурного підрозділу» та назви документа «Навчальний план», шифр і назви: галузі знань, спеціальності, освітньої програми (освітньо-професійної / освітньо-наукової) розташовується праворуч від попереднього реквізиту – центральний сектор II, наприклад:

I	II	III
Міністерство освіти і науки України Український державний університет імені Михайла Драгоманова Педагогічний факультет		
Навчальний план підготовки бакалавра галузь знань <i>01 Освіта/Педагогіка</i> спеціальність <i>012 Початкова освіта</i> Освітньо-професійна програма <i>Початкова освіта</i>		

- форма навчання (денна, вечірня, заочна, заочно-дистанційна); освітнього рівня (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти, третій (освітньо-науковий / освітньо-творчий) рівень вищої освіти; термін навчання; вказівка про те, на базі якого освітнього ступеня проводиться підготовка фахівців, а також академічна кваліфікація, за наявності (затверджений професійний стандарт спеціальності) вказується професійна кваліфікація (із шифром із класифікатора професій)

I	II	III
	Форма навчання: денна Освітній рівень: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти Термін навчання: 3 роки 10 місяців На базі: повної загальної середньої освіти Академічна кваліфікація: бакалавр початкової освіти, Професійна кваліфікація: 2331 Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти	

4.1.3. У навчальних планах визначається нормативна тривалість освітньої підготовки фахівців в Університеті, що складає:

- для освітньо-професійної програми підготовки бакалавра на основі повної загальної середньої освіти – 3 роки 10 місяців (240 кредитів ЄКТС) відповідно до стандартів вищої освіти;

- для освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за всіма спеціальностями/освітніми програмами, окрім спеціальності 025 музичне мистецтво, навчання за скороченою програмою (на основі диплома молодшого бакалавра/молодшого спеціаліста) – 2 роки 10 місяців (180 кредитів ЄКТС) або 1 рік 10 місяців (120 кредитів ЄКТС) відповідно до стандартів вищої освіти;

- для спеціальності 025 музичне мистецтво навчання (на основі диплома молодшого бакалавра / молодшого спеціаліста) – 3 роки 10 місяців (240 кредитів ЄКТС) відповідно до стандарту вищої освіти;

- для освітньо-професійної програми магістра на основі освітнього ступеня бакалавра – 1 рік 4 місяці (90 кредитів ЄКТС) / 1 рік 10 місяців (120 кредитів ЄКТС) відповідно до стандартів вищої освіти;

- для освітньо-професійної програми підготовки магістра на основі освітнього ступеня бакалавра за іншою спеціальністю (перепідготовка) – 1 рік 10 місяців (120 кредитів ЄКТС) відповідно до стандартів вищої освіти;

- для освітньо-наукової програми дослідницького спрямування на основі освітнього ступеня бакалавра – 1 рік 9 місяців (120 кредитів ЄКТС) відповідно до стандартів вищої освіти;

- для освітньо-наукової (освітньо-творчої) програми доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) становить чотири роки. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС відповідно до стандартів вищої освіти.

4.1.4. Для визначення назви академічної кваліфікації використовується назва освітнього рівня (бакалавр, магістр) та найменування спеціальності.

Назва професійної кваліфікації (за наявності) обирається з переліку посад розділу 3 «Фахівці» (для освітнього рівня бакалавр) і розділу 2 «Професіонали» (для освітнього рівня магістр) Державного класифікатора професій (ДК:003). Як правило, назва професійної кваліфікації затверджується у професійному стандарті та відповідає назві первинної посади, яку може обіймати випускник без досвіду попередньої роботи.

Присвоєння професійних кваліфікацій має бути обґрунтоване відповідністю результатів навчання за програмою підготовки вимогам професійного стандарту (за його відсутності – кваліфікаційній характеристиці).

Присвоєння додаткової кваліфікації визначається вибірковою частиною програми теоретичної підготовки (блок вільного вибору здобувача), обумовлюється наявністю додаткової практики, підтверджується окремою формою підсумкової атестації та прописується в додатку до диплома. Кожен здобувач може отримати лише одну додаткову професійну кваліфікацію.

4.1.5. У графіку освітнього процесу обов'язково визначаються роки (курси) навчання за відповідною освітньою програмою, для кожного з яких передбачається обсяг теоретичного навчання, види та термін практик, тривалість екзаменаційних сесій, канікул, підсумкової атестації.

При визначенні графіка освітнього процесу підготовки за денною формою необхідно враховувати наступне.

Початок навчального року в університеті – 01 вересня. Навчальний рік включає 2 семестри (осінній та весняний) по 20 тижнів кожний, для яких планується теоретичне навчання, що завершується екзаменаційними сесіями (зимовою та літньою) та практики. Тривалість навчального року (курсу навчання) має бути не меншою за 40 тижнів (60 кредитів ЄКТС).

Теоретичне навчання протягом семестру (крім випускного) триває, як правило, 17 тижнів і 3 тижні планується для проведення екзаменаційної сесії. У

випадку проведення навчальних і виробничих практик з відривом від занять тривалість теоретичних занять має бути відповідно змінена.

Тривалість екзаменаційної сесії планується із розрахунку не менше 3 днів на підготовку та 1 день на складання кожного екзамену. Період екзаменаційної сесії може бути зменшений до 2 тижнів у випадку проведення 3 екзаменів (планувати на екзаменаційну сесію менше 3 екзаменів недоцільно, за винятком випускного семестру).

Тривалість канікул на навчальний рік – не менше 8 тижнів (у т.ч. 3=2+1 тижні – під час зимових канікул), але не більше ніж 12 тижнів. На випускному курсі передбачаються лише зимові канікули.

Практична підготовка є обов'язковим компонентом обов'язкової частини програми підготовки. Виробнича практика на робочому місці є обов'язковою умовою присвоєння професійної кваліфікації, яку рекомендується планувати не менше 6 тижнів із відривом від навчання. Навчальні практики можуть організовуватися у структурі окремих навчальних курсів, у визначені дні тижня протягом семестру.

При плануванні всіх видів практичної підготовки (навчальні та виробничі практики) необхідно враховувати обсяги практичної складової підготовки, визначені стандартами вищої освіти з відповідної спеціальності, та загальний обсяг кредитів, виділених на практичну підготовку, що має складати не менше 10% від загальної кількості кредитів за програмою підготовки бакалавра та 30% для магістрів.

Стандарти вищої освіти чітко визначають види підсумкової атестації. Якщо навчальним планом передбачена підсумкова атестація у формі захисту випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи, має передбачатися час для її написання, який зазначається в графіку освітнього процесу: за освітнім рівнем бакалавра – не менше 4 тижнів, за освітнім рівнем магістра – не менше 4-8 тижнів (5 тижнів протягом липня-серпня для терміну навчання 1 р. 4 міс.; 4 тижні – для освітніх програм з терміном навчання 1 р. 10 міс. на базі іншої спеціальності), за виключенням випадків підготовки за освітньо-науковими програмами, що передбачають тривалість написання кваліфікаційної роботи до 20 тижнів.

Підсумкова атестація здобувачів вищої освіти проводиться після завершення навчання на відповідному рівні вищої освіти. Тривалість підсумкової атестації визначається кількістю форм атестації. Для проведення кожної форми підсумкової атестації (комплексний кваліфікаційний екзамен, атестаційний екзамен, тестовий атестаційний екзамен, захист випускної кваліфікаційної роботи) у графіку освітнього процесу виділяється 1 тиждень.

4.1.6. Зведений бюджет часу оформляють у вигляді окремої таблиці, в якій представлені основні форми організації освітнього процесу, що зазначені у графіку освітнього процесу. У таблиці подані кількісні значення (в тижнях) тривалості відповідних складових освітнього процесу для кожного курсу навчання (навчального року) та в цілому за весь період навчання.

Для зручності подачі інформації таблицю зведеного бюджету часу розташовують з правого боку графіка освітнього процесу. Форма й зміст таблиці зведеного бюджету часу залежить від тривалості освітньої програми підготовки фахівців.

Якщо навчальний план передбачає підготовку за освітнім рівнем бакалавра (з терміном навчання 3 роки 10 місяців) або рівнем магістра (з терміном навчання 1 рік 10 місяців), то зведений бюджет часу складається за формою, представленою нижче у таблицях 4.1.1. і 4.1.2. (наведені в таблицях числа є умовними та повинні розглядатися лише як приклади).

Таблиця 4.1.1

Зведений бюджет часу (в тижнях) при підготовці бакалаврів

Курс	Теоретичне навчання	Екзаменаційна сесія	Практика	Підготовка дипломної роботи	Підсумкова атестація	Канікули	Всього
1	34	6	2 (безвідривно)			12	52
2	32	6	2			12	52
3	26	6	8			12	52
4	23	6	6	4	2	3	44
Разом	115	24	16	4	2	39	200

Таблиця 4.1.2

Зведений бюджет часу (в тижнях) при підготовці магістрів

Курс	Теоретичне навчання	Екзаменаційна сесія	Практика	Підготовка магістерської роботи	Підсумкова атестація	Канікули	Всього
1	24	4	8	4		12	52
2	7	2	4	2	2		17
Разом	31	6	12	6	2	12	69

4.1.7. Планування практичної підготовки подають у вигляді таблиці, в якій наводяться: назва практики (навчальна, виробнича, переддипломна тощо), порядковий номер семестру, в якому вона проводиться, та тривалість проведення практики у тижнях і кредитах ЄКТС. Тривалість практик (у тижнях) має відповідати визначеним у графіку освітнього процесу періодам практичної підготовки. Для різних освітніх програм підготовки фахівців, як приклад, у таблиці показано різну кількість тижнів, відведених на практики, а також можливі назви практик та їх розподіл по семестрах.

Таблиця 4.1.3

Рекомендований перелік видів практик і їх тривалість (у тижнях)

Назва практики	Семестр	Тижні	Кредити ЄКТС
Навчальна (ОР бакалавр)			
- культурологічна (позакредитна, безвідривно)	2	2	
- навчальна	4	2	
/навчальна (за фахом)	5	4	
Виробнича:			
- виробнича	6	4	
/ виробнича (за фахом)	7	6	
- науково-педагогічна (ОР магістр/доктор філософії)	4	2	
- тощо	2 / 3	4	

Переддипломна: -науково-дослідницька (ОР магістр) - переддипломна	1 3 / 4	4 4 / 6	

У розділі IV. «Атестація» визначаються конкретні форми підсумкової атестації (комплексний кваліфікаційний екзамен, кваліфікаційний екзамен, тестовий атестаційний екзамен, захист випускної кваліфікаційної роботи) та відповідно до графіка освітнього процесу вказується номер останнього семестру.

Таблиця 4.1.4

Атестація

№	Форма підсумкової атестації	Семестр
1	Комплексний кваліфікаційний екзамен/Атестаційний екзамен/ Кваліфікаційний екзамен	8
2	Захист кваліфікаційної роботи	8

Підсумкова атестація осіб, які здобувають в університеті ступінь бакалавра або магістра, здійснюється з метою встановлення фактичної відповідності рівня та обсягу знань, умінь, компетентностей вимогам освітньої програми та стандартів вищої освіти й здійснюється у формі комплексного кваліфікаційного екзамену / кваліфікаційного екзамену / атестаційного екзамену за фахом та/або захисту випускної кваліфікаційної роботи бакалавра / магістра/доктора філософії.

У разі присвоєння додаткової професійної кваліфікації за вибіркоким блоком дисциплін – завдання мають бути включені до комплексного кваліфікаційного екзамену відповідно до вимог вибіркової частини освітньої програми.

4.1.8. План освітнього процесу обов'язково повинен включати відомості про:

- обов'язкову частину підготовки відповідно до освітньої програми;
- вибіркоку частину програми (дисципліни вільного вибору здобувача за циклами загальної та професійної підготовки);
- шифри та назви навчальних дисциплін;
- семестровий контроль (екзамени, заліки);
- обсяг (кількість кредитів ЄКТС та годин) з кожної навчальної дисципліни;
- розподіл загальної кількості годин дисципліни на аудиторні (лекції, семінарські, лабораторні, практичні) та самостійну роботу здобувачів;
- кількість аудиторних годин з дисципліни в семестрі;
- курсові роботи (проекти);
- кількість тижнів у кожному семестрі;
- загальну кількість годин тижневого навантаження;
- кількість екзаменів;
- кількість заліків;
- кількість курсових робіт (проектів).

4.1.9. У плані освітнього процесу навчальні дисципліни структуруються за статусом (обов'язкова або вибіркова частини програми), а також за відповідними циклами підготовки – загальної та професійної підготовки.

4.1.10. Для кожної навчальної дисципліни або практики встановлюється шифр, який формується з букв та цифр, що характеризують статус та місце освітнього компонента програми. Рекомендовано в межах університету використовувати такі умовні позначення циклів (блоків) дисциплін, в т.ч. передбачених освітніми стандартами вищої освіти:

- ЗП – цикл дисциплін загальної підготовки;
- ПП – цикл дисциплін професійної підготовки;
- ВВ – блок дисциплін вільного вибору здобувача;
- П – блок переліку видів практичної підготовки;
- Ф – блок факультативних дисциплін.

Після букв цифрами вказують: однозначне число-номер блоку, двозначне число – порядковий номер навчальної дисципліни або практики в циклі, блоці дисциплін, що є наскрізним для певної групи (наприклад, ЗП03 – третя дисципліна I циклу дисциплін загальної підготовки; ПП2.05 – п'ята дисципліна блоку науково-предметної підготовки циклу професійної підготовки, ВВ1.2.03 – третя дисципліна в другому вибіркового блоці циклу дисциплін за вибором здобувача, ВВ2.2.03 – третя дисципліна в другому блоці вибору дисциплін з переліку циклу дисциплін за вибором здобувача, П02 – друга практика в переліку видів практичної підготовки.

4.1.12. Зміст обов'язкової частини навчального плану має формуватися відповідно до переліку загальних і спеціальних компетентностей, визначених стандартами вищої освіти відповідних галузей знань і спеціальностей.

4.1.13. У структурі навчальних планів передбачити вибірково частину підготовки. Згідно з чинним законодавством України вибірково частина навчального плану відповідної освітньої програми має становити не менше ніж 25 відсотків від загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для певного рівня вищої освіти, що визначає обсяг вибіркової складової, зокрема:

- для бакалаврського рівня освіти – не менше 60 кредитів ЄКТС;
- для магістерського рівня освіти – не менше 24-30 кредитів ЄКТС, залежно від обсягів магістерської програми (90 / 120 кредитів).
- для III освітньо-наукового /освітньо-творчого рівня – не менше 12 кредитів ЄКТС, залежно від обсягу освітньо-наукової програми (30-60 кредитів)

Освітні компоненти вільного вибору здобувачів вищої освіти вводять до робочих навчальних планів освітньої програми та індивідуальних навчальних планів здобувачів.

4.1.14. Додаткові вибірково блоки дисциплін у навчальних планах і освітньо-професійних програмах формуються за рахунок обсягів вільного вибору здобувача вищої освіти або в обов'язковій частині підготовки для інтегрованих освітніх програм (в назві програмі зазначена додаткова складова підготовки), які запроваджуються з метою здобуття додаткової професійної кваліфікації. Обсяг таких вибірково блоків дисциплін для здобуття додаткової кваліфікації становить, зокрема, 30 кредитів ЄКТС для бакалаврів та 18 кредитів ЄКТС для магістрів.

Розподіл вибіркового освітніх компонентів за курсами та семестрами здійснюється з урахуванням послідовності вивчення обов'язкових освітніх компонентів за сприяння куратора ЄКТС.

4.1.15. Зменшення кількості навчальних дисциплін забезпечується запровадженням модульної структури навчальних планів за рахунок укрупнення навчальних курсів, їх групування у блоки з дотриманням правила модуляризації (бімодуляризації), коли обсяги навчальних курсів/дисциплін та практик мають бути кратні певній мінімальній кількості кредитів, наприклад: 3 - 6 - 9 - 12 – 15 ...

4.1.16. Для базових дисциплін обов'язкової складової програм підготовки необхідно встановлювати мінімальний обсяг у 6 кредитів ЄКТС, для дисциплін вибіркової частини навчального плану мінімальним є обсяг у 3 кредити ЄКТС.

4.1.17. Для забезпечення можливостей реалізації права здобувачів на вільний вибір навчальних дисциплін, підтримки академічної мобільності здобувачів пропонується планувати вивчення певного навчального курсу / дисципліни або проходження практики протягом одного семестру, крім випадків, коли збільшення тривалості вивчення навчального курсу до 2 і більше семестрів обумовлене обсягом та методичною доцільністю.

4.1.18. Для кожної навчальної дисципліни зазначають загальну кількість кредитів і годин, відведених для її засвоєння. Також зазначають загальний час аудиторних занять та їх розподіл за видами: лекції, практичні або семінарські заняття, лабораторні заняття. Окремо зазначають час самостійної роботи здобувачів.

4.1.19. Вивчення всіх навчальних курсів обов'язкової частини завершується, як правило, складанням екзаменів.

У колонках «Контрольні заходи та їх розподіл за семестрами» зазначається розподіл семестрових екзаменів і заліків, курсових робіт (проектів). Формою атестації результатів практичної підготовки є залік – для навчальних практик і диференційований залік для виробничих практик. У кожному семестрі плануються не більше восьми форм контролю (екзаменів і заліків), при тому, що оптимальна кількість іспитів під час екзаменаційної сесії має бути не більше чотирьох.

4.2. Загальні вимоги до навчального плану

4.2.1. При складанні навчального плану необхідно враховувати, що 1 кредит ЄКТС становить 30 академічних годин; 60 кредитів ЄКТС відповідають одному навчальному року. Один навчальний тиждень відповідає 1,5 кредитам ЄКТС. Тривалість семестру становить 20 тижнів, що відповідає 30 кредитам ЄКТС.

Обсяги навчальних дисциплін мають бути пропорційними їх участі у забезпеченні досягнення заявлених програмних результатів навчання. Не допускається планування навчальних дисциплін, за якими не визначені результати навчання.

4.2.2. Вивчення навчальних дисциплін циклів загальної та професійної підготовки освітніх програм підготовки бакалавра слід планувати протягом перших трьох років навчання.

4.2.3. Обов'язкова частина програми підготовки є інваріантною для всіх здобувачів вищої освіти певної спеціальності, незалежно від обраної здобувачем вибіркової складової підготовки. Успішне засвоєння інваріантної складової освітньої програми є підставою для присвоєння здобувачеві відповідної академічної кваліфікації.

4.2.4. Вибіркова частина освітньої програми підготовки у навчальних планах має становити не менше 25% від загальної кількості кредитів, передбачених для певного рівня вищої освіти.

4.2.5. Навчальний план має містити лише обов'язкові освітні компоненти та передбачати відповідне планування часу (навчального навантаження) для вибірових освітніх компонентів.

4.2.6. Навчальні дисципліни вільного вибору здобувачів вводять до робочих навчальних планів освітньої програми та індивідуальних навчальних планів здобувачів з метою створення умов для формування індивідуальної траєкторії особистісного розвитку здобувача, урахування особистих прагнень та уподобань здобувачів щодо своєї майбутньої професійної діяльності, набуття ними соціальних компетентностей (soft skills), що відповідають освітній траєкторії здобувача, забезпечення можливостей поглибленого вивчення навчальних курсів, що не входять до обов'язкової частини підготовки.

4.2.7. Вільний вибір навчальних дисциплін здобувачами в університеті здійснюється, як правило, у межах таких складових каталогів вільного вибору навчальних дисциплін:

- загальноуніверситетська складова каталогу – здійснюється вибір окремих навчальних дисциплін із запропонованого переліку, який містить навчальні дисципліни різних освітніх програм вищої освіти (певного освітнього рівня) циклу загальної підготовки;

- факультетська складова каталогу – здійснюється вибір навчальних дисциплін, об'єднаних у блоки, що забезпечує присвоєння додаткової кваліфікації та вибір окремих навчальних дисциплін поглибленого вивчення спеціальності, які підвищують рівень фахової підготовки;

4.2.8. Деталізація змісту вибірових компонентів освітньої програми реалізується в робочому навчальному плані освітньої програми та індивідуальному навчальному плані здобувача, окрім спеціальностей галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. При цьому, навчальний план таких освітніх програм буде містити обов'язкові освітні компоненти та вибірові освітні компоненти (в частині блоків вільного вибору здобувачів) для забезпечення подвійності педагогічних спеціальностей та отримання додаткових фахових компетентностей, результатів навчання і відповідних педагогічних кваліфікацій.

4.2.9. Вивчення навчальних дисциплін циклу вільного вибору здобувача у програмах бакалаврської підготовки доцільно планувати здебільшого з другого курсу. Для цих дисциплін аудиторні заняття, як правило лекції, складають 1/3 від загальної кількості годин навчальної дисципліни. Обсяг вибіркової дисципліни, як правило, складає 3 кредити ЄКТС. Формою семестрової атестації є залік.

4.2.10. На останній семестр навчання планується зазвичай значна за обсягом практична та науково-практична підготовка (педагогічна, науково-дослідницька та переддипломна практики).

4.2.11. Курсова робота визначається програмою профільної навчальної дисципліни. Передбачити час на її виконання – не менше одного кредиту ЄКТС. На один навчальний рік (курс) планується не більше однієї курсової роботи. Виконання курсових робіт не планується в останньому семестрі.

4.2.12. Підсумкова атестація проводиться після завершення підготовки за освітньою програмою (виконання навчального плану) і не є освітнім компонентом. Відповідно до п. 1 ст. 6 Закону України «Про вищу освіту» атестація – це встановлення відповідності результатів навчання (наукової або творчої роботи) здобувачів вищої освіти вимогам освітньої (наукової, освітньо-творчої) програми та/або вимогам програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту. Згідно з цим же законом екзаменаційна комісія розпочинає роботу вже після виконання здобувачем освітньої програми, тому кредити ЄКТС для підсумкової атестації не встановлюються.

4.2.13. Навчальний план може включати також перелік позакредитних дисциплін, які належать до факультативних курсів. Перелік факультативних курсів і зміни до нього затверджуються рішенням Вченої ради університету на підставі подання Вчених рад інститутів, у тому числі включення актуальних навчальних дисциплін, які вивчаються за кошти фізичних і юридичних осіб понад нормативні обсяги підготовки (наприклад, вивчення іноземної мови з метою отримання відповідного сертифікату). До переліку факультативів не можуть належати практики, лише теоретичні курси. Загальний обсяг аудиторного навантаження з усіх факультативних дисциплін не повинен перевищувати 6 годин на тиждень.

4.2.14. Вивчення всіх навчальних дисциплін завершується екзаменом або заліком. Якщо дисципліна є інтегрованою і викладається впродовж двох і більше семестрів, проміжний контроль має бути модульним, завершальною формою контролю для таких дисциплін є екзамен. Екзамен як підсумкова форма контролю не планується для дисциплін, в яких відсутні лекційні заняття (за винятком іноземної мови).

4.3. Вимоги до складання навчального плану бакалаврського рівня освіти

4.3.1. Загальний обсяг освітньо-професійної програми освітнього рівня бакалавра – 240 кредитів ЄКТС з терміном підготовки 3 роки 10 місяців.

Обов'язкова частина підготовки становить 75% (в тому числі 180 кредитів (теоретичне навчання – 150 кредитів; практика та підготовка бакалаврської роботи – 30 кредитів)) і вибіркова частина підготовки – 25% (60 кредитів).

Для навчальних планів підготовки педагогічних працівників блок дисциплін професійно-педагогічної підготовки встановлюється в обсязі 30 кредитів.

4.3.2. Обсяги вибіркової частини плану:

- вибірккові навчальні дисципліни циклу загальної підготовки повинні становити не менше 9 кредитів ЄКТС для освітнього ступеня бакалавра, для освітнього ступеня магістра – 6 кредитів ЄКТС;

- вибіркові навчальні дисципліни циклу професійної підготовки (поглибленої підготовки за спеціальністю) забезпечуються за двома моделями: 1) частина об'єднаних у блоки дисциплін, що забезпечує присвоєння додаткової кваліфікації повинна становити не менше 30 кредитів ЄКТС, вибіркові навчальні дисципліни з переліку – 21 кредит ЄКТС; 2) вибіркові навчальні дисципліни з переліку складають 51 кредит ЄКТС.

4.3.3. Обсяг аудиторних занять здобувачів вищої освіти денної форми навчання становить 24 годин на тиждень. У навчальному плані бакалаврського рівня для кожної навчальної дисципліни співвідношення обсягу аудиторної роботи до загального обсягу встановлюється в межах 1/2 - 1/3 (50 - 33%), так що кількість аудиторних годин на кредит – не більше 15 годин.

4.3.4. Практична підготовка встановлюється в обсязі, що визначено стандартом вищої освіти спеціальності, але не менше 10% – 24 кредитів ЄКТС.

4.3.5. Для підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра виділяють не менше 4 тижнів у графіку освітнього процесу та планують 6 кредитів ЄКТС.

4.3.6. Розподіл загального навчального часу за циклами підготовки та блоками дисциплін у навчальних планах освітнього ступеня бакалавр для педагогічних і непедагогічних спеціальностей представлено в таблицях 4.3.1 і 4.3.2.

Таблиця 4.3.1

Розподіл загального навчального часу за циклами підготовки та блоками дисциплін в навчальних планах освітнього ступеня бакалавр педагогічних спеціальностей (термін навчання – 3 роки 10 місяців, 240 кредитів ЄКТС)

Шифр, № з/п	Назва циклу, блоку дисциплін	Педагогічні спеціальності	
		Обсяг , кредитів ЄКТС	Питома частина, %
I.	Обов'язкова частина	180	75%
ЗП	Цикл загальної підготовки	30	12,5%
ПП	Цикл професійної та практичної підготовки	150	62,5
ПП1.	<i>Психолого-педагогічна підготовка</i>	30	12,5%
ПП2.	<i>Науково-предметна підготовка</i>	90	37,5%
П.	Практична підготовка	24	10%
БР.	Підготовка бакалаврської роботи	6	2,5%
П.	Вибіркова частина	60	25%
<i>ВВ</i>	<i>Дисципліни вільного вибору студента</i>	60	25%
	1-а модель вибору:		
ВВ1.	<i>Дисципліни вибіркового блоку для отримання додаткової кваліфікації</i>	30	12,5%
ВВ2.1.	<i>Вибіркові дисципліни загальної підготовки</i>	9	3,8%
ВВ2.2.	<i>Вибіркові дисципліни поглибленої підготовки за спеціальністю</i>	21	8,7%
	2-а модель вибору:		
	Дисципліни за вибором студента	60	25%

BB1	<i>Вибіркові дисципліни загальної підготовки</i>	9	3,8%
BB2	<i>Вибіркові дисципліни поглибленої підготовки за спеціальністю</i>	51	21,2
	Разом:	240	100%

Таблиця 4.3.2

Розподіл загального навчального часу за циклами підготовки та блоками дисциплін в навчальних планах освітнього ступеня бакалавр непедагогічних спеціальностей (термін навчання – 3 роки 10 місяців, 240 кредитів ЄКТС)

Шифр, № з/п	Назва циклу, блоку дисциплін	Непедагогічні спеціальності	
		Обсяг, кредитів ЄКТС	Питома частина, %
I.	Обов'язкова частина	180	75%
ЗП	Цикл загальної підготовки	30	12,5%
ПП	Цикл професійної та практичної підготовки	150	62,5
ПП1	<i>Науково-предметна підготовка</i>	<i>120</i>	<i>50%</i>
II.	Практична підготовка	24	10%
БР.	Підготовка бакалаврської роботи	6	2,5%
II.	Вибіркова частина	60	25%
BB	Дисципліни вільного вибору студента	60	25%
	1-а модель вибору:		
BB1.	<i>Дисципліни вибіркового блоку для отримання додаткової кваліфікації</i>	30	12,5%
BB2.1.	<i>Вибіркові дисципліни загальної підготовки</i>	9	3,8%
BB2.2.	<i>Вибіркові дисципліни поглибленої підготовки за спеціальністю</i>	21	8,7%
	2-а модель вибору:		
	Дисципліни за вибором студента	60	25%
BB1	<i>Вибіркові дисципліни загальної підготовки</i>	9	3,8%
BB2	<i>Вибіркові дисципліни поглибленої підготовки за спеціальністю</i>	51	21,2
	Разом:	240	100%

4.3.7. Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра для осіб, які здобули освітній рівень молодший спеціаліст/молодший бакалавр з відповідної спеціальності, становить 2 роки 10 місяців (180 кредитів ЄКТС), 1 рік 10 місяців (120 кредитів ЄКТС).

Обсяг та зміст підготовки здобувача за бакалаврською програмою на базі молодшого спеціаліста/молодшого бакалавра встановлюється шляхом порівняння змісту та обсягів залікових кредитів, що зараховані здобувачеві за програмою підготовки молодшого спеціаліста, зі змістом навчальних програм підготовки бакалавра (в т.ч. відповідно до Стандарту вищої освіти відповідної спеціальності).

4.3.8. Академічна різниця з навчальних дисциплін першого курсу

підготовки за навчальним планом освітнього рівня бакалавра, що виникає у результаті прийому молодших спеціалістів/молодших бакалаврів, включається до індивідуального навчального плану здобувача і складається ним за індивідуальним графіком та не має перевищувати 20 кредитів ЄКТС. Результати складання підсумкового контролю з навчальних дисциплін за академічною різницею вносяться до залікової книжки здобувача вищої освіти.

4.4. Вимоги до складання навчального плану магістерського/освітньо-наукового (третього) рівня освіти

4.4.1. Загальний обсяг освітньо-професійної програми магістерського рівня освіти становить 90-120 кредитів ЄКТС, освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС.

4.4.2. Обов'язкова частина навчального плану для магістерського рівня становить 75% (в.ч. теоретичне навчання має становити близько 40% від загального обсягу кредитів ЄКТС та 35% – практична складова підготовки).

4.4.3. Вибіркова частина плану складає не менше 25% від загального обсягу, з яких на підготовку за вибіркоvim блоком дисциплін передбачається 18 кредитів ЄКТС (для розширених освітніх програм).

4.4.4. Обсяг аудиторних занять здобувачів вищої освіти денної форми навчання на магістерському рівні навчання становить не більше 16 годин на тиждень з розрахунку не більше 10 аудиторних годин на кредит.

4.4.5. Практична підготовка повинна складати не менше 20% від загального обсягу програми.

4.4.6. Дослідницька складова освітньо-наукової програми має становити не менше 30%. Зокрема для підготовки магістерської кваліфікаційної роботи встановлюється обсяг не менше 10% від загального обсягу програми.

4.4.7. Розподіл загального навчального часу за циклами підготовки та блоками дисциплін в навчальних планах освітнього ступеня магістр представлено в таблиці 4.1.

Таблиця 4.4.1

Розподіл загального навчального часу за циклами підготовки та блоками дисциплін в навчальних планах освітнього ступеня магістр (термін навчання – 1 рік 4 місяці, 90 кредитів ЄКТС; 1 рік 10 місяців ЄКТС, 120 кредитів ЄКТС)

Шифр, № з/п	Назва циклу, блоку дисциплін	Освітньо-професійна програма 1 рік 4 місяці	Освітньо-професійна програма 1 рік 10 місяців	Освітньо-наукова програма 1 рік 9 місяців
----------------	------------------------------	--	--	--

		<i>Обсяг , кредитів ECTS/</i>	<i>%</i>	<i>Обсяг , кредитів в ECTS/</i>	<i>%</i>	<i>Обсяг , кредитів в ECTS/</i>	<i>%</i>
I.	Обов'язкова частина	66	73,3%	90	75%	90	75%
ЗП	Цикл загальної підготовки	12	13,3%	12	10%	12	10%
ПП	Цикл професійної підготовки	54	60%	78	65%	78	65%
ППП	Науково-предметна підготовка	24	26,6%	36	30%	36	30%
НДР	Науково-дослідницька робота і практика	30	30%	42	35%	42	35%
П	Практична підготовка	21	23,3%	30	25%	12	10%
МР	Підготовка магістерської роботи	9	10%	12	10%	30	25%
II.	Вибіркова частина	24	25%	30	25%	30	25%
ВВ	Дисципліни вільного вибору студента						
	1-а модель вибору:	24	26,6%	30	25%	30	25%
ВВ1.	Вибірковий блок для отримання додаткової кваліфікації	18	20%	18	15%	18	15%
ВВ2.1.	Вибіркові дисципліни загальної підготовки	6	6,6%	6	5%	6	5%
ВВ2.2.	Вибіркові дисципліни поглибленої підготовки за спеціальністю			6	5%	6	5%
	2-а модель вибору:	24	26,6%	30	25%	30	25%
ВВ1	Вибіркові дисципліни загальної підготовки	6	6,6%	6	5%	6	5%
ВВ2	Вибіркові дисципліни поглибленої підготовки за спеціальністю	18	20%	24	20%	24	20%
	Разом:	90	100%	120	100%	120	100%

4.5. Вимоги до складання навчального плану магістерського рівня освіти для здобувачів, які вступали за дипломом про вищу освіту, здобутим за іншою спеціальністю

4.5.1. Обсяг освітньо-професійних програм підготовки магістрів, які вступали за дипломом про вищу освіту, здобутим за іншою спеціальністю, складає 120 кредитів з терміном підготовки 1 рік 10 міс.

Відповідно до п.2.8. Наказу МОН України № 506 від 12.05.2016 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0798-16#Text> підготовка таких фахівців здійснюється за однією спеціальністю.

Освітньо-професійні програми підготовки магістрів на базі вищої освіти з непрофільних спеціальностей передбачають присвоєння кваліфікації лише за однією спеціальністю, що складається з інформації про здобутий ступінь вищої освіти, спеціальність (предметну спеціалізацію), про професійну кваліфікацію за спеціальністю (предметною спеціалізацією).

4.5.2. Обсяг науково-предметної підготовки відповідає базовій підготовці за спеціальністю та складає 60 кредитів ЄКТС – 50% від загального обсягу кредитів ЄКТС.

4.5.3. Освітньо-професійна програма в частині психолого-педагогічної підготовки реалізується двома шляхами: 1) якщо здобувач освіти не має

базової педагогічної освіти, то для здобуття педагогічної кваліфікації він може обирати психолого-педагогічний блок дисциплін, що складає 12 кредитів ЄКТС; 2) якщо має базову педагогічну освіту, то обирає вибіркові дисципліни загальної підготовки та поглибленої підготовки за спеціальністю.

4.5.4. Курсові роботи реалізуються, як правило, як розділи кваліфікаційної роботи.

4.5.5. Підсумкова атестація проводиться у формі захисту магістерської роботи (проєкту).

4.6. Вимоги до складання навчальних планів підготовки фахівців за вечірньою та заочною (дистанційною) формами навчання

4.6.1. Підготовка фахівців в університеті на вечірній та заочній (дистанційній) формах навчання проводиться за освітньо-професійними програмами бакалавра і магістра. Навчальний план для вечірньої та заочної (дистанційної) форм навчання є похідним від навчального плану відповідної спеціальності за денною формою навчання. Навчальні плани для вечірньої форми навчання складаються за уніфікованими формами навчальних планів денної форми. Навчальні плани для заочної (дистанційної) форми навчання складаються за уніфікованими формами навчальних планів заочної форми.

4.6.2. Загальний обсяг навчального часу, перелік дисциплін за циклами, їх загальний обсяг у годинах та кредитах ЄКТС, перелік і обсяги практик, види підсумкового контролю та форми атестації в навчальних планах для вечірньої і заочної (дистанційної) форм навчання мають повністю співпадати з відповідними значеннями навчального плану денної форми навчання.

4.6.3. До навчального плану для вечірньої та заочної (дистанційної) форм навчання не вносять факультативних занять з фізичного виховання.

4.6.4. Тривалість навчання за заочною формою для здобуття певного рівня освіти визначається університетом і не може перевищувати нормативний термін для денної форми, визначений стандартом вищої освіти більше ніж на 25 %.

4.6.5. Скорочення кількості аудиторних занять порівняно з планом денної форми навчання повинне бути пропорційним за всіма дисциплінами навчального плану та відповідати нормативам чисельності здобувачів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника, які порівняно з нормативами денної форми для вечірньої форми навчання збільшуються у 2, а для заочної (дистанційної) – у 4 рази. Отже, обсяг аудиторних занять здобувачів вечірньої та заочної (дистанційної) форми навчання, відповідно, становить не більше 7-х і 4-х годин на один кредит ЄКТС для освітнього ступеня бакалавра та не більше 5-х і 3-х годин на один кредит ЄКТС для освітнього ступеня магістра.

4.6.6. Визначення навчального часу для аудиторних занять і екзаменаційно-залікових сесій для заочної (дистанційної) форм навчання здійснюється на основі загальної кількості днів оплачуваної відпустки, що згідно з чинним законодавством надається працівникам, які успішно навчаються і поєднують роботу з навчанням.

Тривалість навчально-екзаменаційних сесій на заочній формі навчання – 30 календарних днів на рік на 1-2-х курсах освітніх рівнів бакалавра та магістра і 40 календарних днів на рік – на 3-4-ому-курсах, при цьому, на першому курсі

– 3 навчально-екзаменаційні сесії по 10 днів, на 2-ому курсі – 2 навчально-екзаменаційні сесії по 15 днів, на 3-4-курсах – 2 навчально-екзаменаційні сесії – 20 днів.

4.6.7. При плануванні загального часу на проведення різних видів навчальної роботи, в тому числі контрольних заходів, рекомендується при розрахунку тривалості сесії передбачити, що неділя та святкові дні є вихідними; тривалість робочого дня становить 8 академічних годин; врахувати час самостійної підготовки до підсумкового контролю, передбачивши проведення аудиторних занять і екзамену (заліку) під час послідовних навчально-екзаменаційних сесій; а також врахувати необхідність виділення часу на складання заліків та іспитів – 2 години (для усних екзаменів – 4 години), при цьому в день складання іспиту кількість аудиторних занять обмежити – не більше 4-х годин.

4.6.8. Здобувачам вищої освіти, які успішно навчаються за вечірньою та заочною формами, на період підготовки та захисту кваліфікаційної роботи (проєкту) може надаватися чотири місяці.

4.6.9. При складанні навчальних планів для дистанційної форми навчання необхідно передбачити обов'язкові аудиторні години для виконання лабораторних занять з дисциплін, для яких такий вид навчальної роботи передбачений навчальним планом.

4.7. Порядок введення в дію навчального плану

4.7.1. Навчальний план пропонують для затвердження на засіданні Науково-методичної ради університету, Вченої ради університету. Після затвердження навчальний план підписує голова Вченої ради, ректор університету, підпис скріплюють гербовою печаткою університету.

4.7.2. Навчальний план розробляють на відповідних факультетах, зокрема проєктні групи/групи забезпечення освітньої програми. Навчальний план підписує гарант освітньої програми та завідувач відповідної кафедри.

Навчальний план погоджують в наступному порядку:

- декан факультету;
- начальник навчально-методичного центру університету;
- проректор з навчально-методичної роботи;
- проректор з наукової роботи (для третього рівня вищої освіти)

4.7.3. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, який затверджує проректор з навчально-методичної роботи.

Зміни до навчальних планів, що стосуються оновлення обов'язкових складових підготовки фахівців відповідної освітньої програми, розглядаються і затверджуються на засіданні Вченої ради університету, відповідно до стандартів вищої освіти.

4.7.4. Окремі вимоги до оформлення навчальних планів для здобувачів третього рівня вищої освіти можуть встановлюватися з ініціативи та за погодженням з проректором з наукової роботи.

5. ВИМОГИ ДО ПРОЄКТНОЇ ГРУПИ З РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ТА ГРУПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ/СПЕЦІАЛЬНОСТІ

5.1. Для розробки освітніх програм в університеті можуть створювати проєктні групи, склад яких затверджується наказом ректора на основі поданих пропозицій від факультетів.

5.1.1. Проєктна група має складатися з науково-педагогічних та/або наукових працівників, для яких Університет є основним місцем роботи і які мають освітню та/або професійну кваліфікацію відповідно до освітньої програми. До проєктних груп можуть бути залучені представники роботодавців, академічної спільноти та здобувачі вищої освіти відповідного рівня.

5.1.2. Керівником проєктної групи призначається один з її членів, який має науковий ступінь і належний стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи.

5.2. Для забезпечення освітнього процесу за затвердженими та чинними освітніми програмами (або за спеціальностями) формується група забезпечення освітньої програми/ спеціальності, до якої входять науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники, які:

- працюють в Університеті за основним місцем роботи;
- мають кваліфікацію відповідно до освітньої програми чи спеціальності;
- особисто беруть участь в освітньому процесі;
- відповідають за виконання освітніх програм за спеціальністю на певних рівнях вищої освіти;
- відповідають кадровим вимогам, визначеним чинними Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності.

5.2.4. Керівником групи забезпечення освітньої програми/спеціальності призначається один з її членів, який має науковий ступінь і належний стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи відповідно до освітньої програми чи спеціальності. Керівник групи забезпечення освітньої програми зазвичай є гарантом освітньої програми.

5.2.5. До обов'язків керівника групи забезпечення освітньої програми/спеціальності входить:

- особиста участь в освітньому процесі за освітньою програмою / спеціальністю;
- координація роботи членів групи забезпечення освітньої програми / спеціальності;
- координація розробки освітніх програм за рівнями відповідно до стандартів вищої освіти;
- взаємодія з працевдавцями, здобувачами, випускниками щодо розвитку освітньої програми та спеціальності загалом;
- узгодження робочих програм дисциплін обов'язкової частини на рівні спеціальності;
- надання пропозицій щодо розвитку освітніх програм у межах спеціальності.

5.2.6. До обов'язків члена групи забезпечення освітньої програми / спеціальності входить:

- особиста участь в освітньому процесі за освітньою програмою/спеціальністю;
- виконання доручень керівника групи забезпечення та/або гаранта освітньої програми, пов'язаних з підготовкою та реалізацією освітньої програми;
- належне забезпечення реалізації освітніх компонентів програми (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо);
- розробка пропозицій щодо розвитку освітніх програм та удосконалення змісту освіти за елементами освітніх програм;
- участь у розробці окремих елементів освітніх програм і навчальних планів;
- участь у підготовці документів для створення, оновлення, акредитації освітніх програм;
- розробка програм та екзаменаційних матеріалів для вступних випробувань (за наявності);
- розробка необхідного навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів.

5.2.7. Педагогічне навантаження керівника та членів проєктної групи/групи забезпечення за виконання визначених цим положенням функцій здійснюється в межах часу, відведеного на науково-методичну та організаційну роботу і може передбачати додаткове матеріальне заохочення з боку керівництва Університету.

6. ФУНКЦІЇ, ПРАВА, ОБОВ'ЯЗКИ ГАРАНТА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

6.1. Гарант освітньої програми

6.1.2. Гарант - це науково-педагогічний або науковий працівник, який/яка працює в університеті за основним місцем роботи та визначений наказом ректора відповідальним за реалізацію освітньої програми. Гарант має науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною чи спорідненою до освітньої програми спеціальністю або належний досвід роботи в галузі. Цей працівник/працівниця може бути гарантом лише однієї освітньої програми. Гарант освітньої програми може працювати на відповідній кафедрі або в будь-якому іншому університетському підрозділі.

6.1.2. Гарант освітньої програми здійснює організацію та координацію діяльності з розроблення, впровадження і реалізації, моніторингу та перегляду освітньої програми, забезпечення і контролю якості підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю в межах певної освітньої програми.

6.1.3. Пропозицію щодо призначення чи зміни гаранта освітньої програми подає декан факультету/інституту за погодженням з вченою радою факультету/інституту.

6.2. Функції гаранта освітньої програми

Гарант освітньої програми відповідає за забезпечення якості освітньої програми та освітньої діяльності щодо її реалізації.

6.2.1. Функції гаранта щодо реалізації освітньої програми:

- координація діяльності щодо актуалізації змісту освітньої програми з урахуванням пропозицій стейкхолдерів, тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних українських та іноземних освітніх програм;

- контроль та оперативне коригування даних щодо кадрового та матеріально-технічного забезпечення реалізації освітньої програми спеціальності в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО) та інформації щодо інформаційного забезпечення на офіційному сайті Університету;

- організація та проведення інформаційних заходів, Днів відкритих дверей тощо для залучення абітурієнтів до навчання за ОП;

- участь у роботі комісії з моніторингу якості викладання на ОП, якості навчально-методичного забезпечення.

6.2.2. Функції гаранта щодо забезпечення та контролю якості підготовки здобувачів вищої освіти:

- контроль та координація забезпечення якості навчально-методичного забезпечення освітньої програми;

- контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження освітньої діяльності щодо кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення освітньої програми;

- ініціювання самооцінювання освітньої програми, проведення планових процедур внутрішнього контролю якості з метою удосконалення освітньої програми;

- надання пропозицій щодо поліпшення матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітньої програми;

- контроль та вдосконалення практичної підготовки здобувачів, які навчаються на освітній програмі;

- контроль за своєчасним розміщенням на офіційному сайті Університету інформації щодо реалізації освітньої програми.

6.2.3. Функції гаранта щодо акредитації освітньої програми:

- загальне керівництво підготовкою відомостей про самооцінювання освітньої програми та їх розміщення на офіційному сайті Університету;

- подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО) відомостей про самооцінювання освітньої програми та супровідних документів;

- виконання функцій контактної особи від Університету з питань, пов'язаних з акредитацією освітньої програми;

- узгодження та розміщення на офіційному сайті Університету програми виїзду експертної групи під час проведення акредитаційної експертизи;

- розміщення на офіційному сайті Університету звіту експертної групи за результатами акредитаційної експертизи освітньої програми та рішення НАЗЯВО щодо освітньої програми;

- участь (за потреби) у засіданнях галузевої експертної ради та засіданнях НАЗЯВО, під час яких розглядається акредитаційна справа відповідної освітньої програми.

6.3. Права гаранта освітньої програми

У межах виконання своїх функцій гарант має право:

- вносити пропозиції щодо затвердження, перегляду або оновлення освітньої програми та відповідного навчального плану;
- вносити обґрунтовані пропозиції щодо формування та зміни кадрового складу працівників, які забезпечують освітній процес з усіх навчальних компонентів освітньої програми;
- брати участь у визначенні умов реалізації освітньої програми, розробці навчальних планів, робочих навчальних планів, програм практик та інших документів навчально-методичного забезпечення освітньої програми;
- брати участь у засіданнях екзаменаційних комісій з атестації здобувачів вищої освіти, які навчаються за відповідною освітньою програмою;
- бути присутнім на засіданнях робочих груп, кафедр, вчених рад факультетів, Вченої ради Університету, на яких розглядаються питання, що стосуються освітньої програми або які можуть вплинути на її реалізацію, та вносити пропозиції щодо ОП;
- вносити пропозиції щодо заохочення працівників, які задіяні в реалізації відповідної освітньої програми;
- отримувати від будь-якого структурного підрозділу Університету інформацію щодо реалізації освітньої програми та заповнення відомостей (звіту) самооцінювання освітньої програми.

6.4. Обов'язки гаранта освітньої програми

У межах виконання своїх функцій гарант зобов'язаний:

- дотримуватися вимог чинного законодавства при розробленні, реалізації, забезпеченні та моніторингу якості підготовки відповідної освітньої програми;
- визначати зміст освітньої програми, а також процес надання якісних освітніх послуг з підготовки здобувачів вищої освіти за відповідною освітньою програмою спеціальності;
- дотримуватися норм етичної поведінки, академічної доброчесності й запобігання виникненню конфліктних ситуацій на усіх етапах реалізації освітньої програми та здійснювати заходи щодо забезпечення дотримання цих норм усіма учасниками освітнього процесу.

7. ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

7.1. Першим кроком у створенні освітньої програми є визначення потреби у цій освітній програмі здобувачів вищої освіти, працевдавців та інших стейкхолдерів. Визначення потреби в програмі вимагає уважного та

об'єктивного урахування таких факторів, як ринок праці, розвиток відповідної предметної галузі, інноваційні технології тощо.

7.2. Розгляд ключових питань, що є важливими для певної галузі знань з точки зору академічної та бізнес-спільноти, є наступним етапом у створенні освітньої програми. Це допоможе в проектуванні освітньої програми, зокрема при визначенні профілю програми, переліку компетентностей, які необхідно розвинути, а також при формулюванні результатів навчання, яких потрібно досягти.

7.3. Проектування освітньої програми та визначення програмних компетентностей і результатів навчання вимагає ретельного планування в тісній співпраці відповідальних виконавців. У студентоцентризованих або орієнтованих на результат програмах усі викладачі, які беруть участь у викладанні окремих складових освітньої програми, несуть спільну відповідальність за результати своєї роботи, а також за викладання окремих навчальних дисциплін чи модулів, включених до програми.

7.4. Результати навчання за окремими навчальними дисциплінами (або іншими навчальними компонентами освітньої програми) в сукупності визначають рівень компетентностей, яких має набути здобувач освіти, а також узгоджуються із загальними результатами навчання.

7.5. Всі навчальні компоненти освітньої програми мають узгоджуватися один з одним. Це стосується навчальних дисциплін або модулів, які входять до нормативної частини освітньої програми. У належно спроектованій освітній програмі освітні компоненти мають бути спрямовані на реалізацію профільної орієнтації програми відповідної галузі знань, дозволяючи здобувачам освіти належним чином реалізувати свої потреби та уподобання.

Десять кроків при створенні/удосконаленні освітніх програм:

1. Визначення потреби та потенціалу програми:

- провести консультації із зацікавленими сторонами (потенційними здобувачами вищої освіти, науковцями, потенційними роботодавцями) з метою перевірки актуальності та потреби в такій програмі;
- визначити відповідність проекту програми встановленим професійним вимогам. Результатом проведеної роботи мають бути відповідні висновки від стейкхолдерів.

2. Визначення профілю та основних компетентностей освітньої програми:

- узгодити основні програмні компетентності освітньої програми зі Стандартом вищої освіти України (за наявності), кількість яких повинна бути не менша ніж у Стандарті вищої освіти України та узгоджуватися з переліком загальних компетентностей Університету;
- визначити основні дисципліни/предметні цикли, що формують структуру освітньої програми;
- вказати тип програми: загальна чи спеціалізована;
- визначити орієнтацію програми: освітньо-професійна, освітньо-наукова
- визначити та описати можливі галузі та сектори економіки, де випускники зможуть знайти місце роботи;
- визначити та описати спрямування програми для розвитку особистого рівня культури та громадянської позиції здобувачів вищої освіти;

- визначити основні програмні компетентності, розподіливши їх на загальні та фахові (загальнопрофесійні та профільноорієнтовані) – до 15 компетентностей;

- сформулювати визначені основні (загальні та фахові) компетентності більш детально, орієнтуючись на рекомендації щодо розробки освітніх програм в УДУ імені Михайла Драгоманова.

Результатом проведеної роботи має бути підготовлений проєкт освітньої програми.

3. Формулювання програмних результатів навчання:

- сформулювати результати навчання за освітньою програмою згідно з вимогами Стандартів вищої освіти України (за наявності) або відповідно до основних програмних компетентностей (15-20 результатів). Сформульовані результати навчання відобразити в проєкті освітньої програми;

4. Вирішення питання щодо модуляризації освітньої програми:

- вирішити, як буде здійснюватися розподіл кредитів ЄКТС між компонентами освітньої програми відповідно до реального навчального навантаження за змістом освітньої програми;

- присвоїти кредити ЄКТС кожній навчальній дисципліні/компоненту освітньої програми, враховуючи, що в одному семестрі мають вивчатися дисципліни/освітні компоненти загальним обсягом 30 кредитів ЄКТС, а в навчальному році – обсягом 60 кредитів ЄКТС. При цьому один кредит ЄКТС відповідає 30 годинам загального навчального навантаження здобувача вищої освіти.

Результати мають бути розкриті в проєкті навчального плану освітньої програми.

5. Визначення компетентностей та формулювання результатів навчання для кожної навчальної дисципліни:

- вибрати загальні та фахові/спеціальні компетентності, які слід сформулювати або розвинути в кожній навчальній дисципліні/компоненті освітньої програми відповідно до основних програмних компетентностей;

- сформулювати результати навчання для кожної компетентності, які необхідно розвинути при вивченні навчальної програми/ компоненти освітньої програми.

Визначені компетентності та результати навчання мають бути відображені в проєктах навчальних програм структурних компонентів освітньої програми.

6. Визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання:

- визначити та погодити спосіб формування та оцінювання компетентностей, а також досягнення очікуваних результатів навчання;

- передбачити різноманітні методи навчання, викладання та оцінювання.

Пропоновані методи навчання та оцінювання розкриваються в проєктах навчальних програм структурних компонентів освітньої програми.

7. Перевірка охоплення основних загальних та фахових компетентностей:

- перевірити розвиток ключових загальних та фахових компетентностей у розрізі навчальних програм та інших компонентів освітньої програми;

- перевірити, чи всі загальні та фахові компетентності освітньої програми формуються навчальними дисциплінами або іншими компонентами освітньої програми.

8. Опис освітньої програми та її компонентів:

- підготувати опис освітньої програми та описи її компонентів на основі профілю, основних програмних компетентностей, програмних результатів навчання, розподілу кредитів, визначених підходів до викладання, навчання та оцінювання у відповідному проєкті.

9. Перевірка збалансованості й реалістичності програми та підготовка відповідного висновку:

- перевірити збалансованість освітньої програми в контексті навчального навантаження та компетентностей, які мають бути сформовані;
- перевірити раціональність розподілу кредитів ЄКТС відповідно до вимог граничного навчального навантаження здобувачів і можливостей завершити опанування навчальних дисциплін та всієї освітньої програми в нормативні терміни.

10. Проведення, моніторингу та вдосконалення освітньої програми:

- упроваджувати освітню програму та її компоненти відповідно до чіткої структури та прозорого плану впровадження;

- здійснювати моніторинг програми та її компонентів шляхом опитування здобувачів і працівників з метою визначення рівня викладання, навчання та оцінювання, а також одержання інформації відповідно до показників успішності;

- використовувати отриману інформацію для удосконалення програми та її компонентів у цілому;

- з метою підвищення якості освіти регулярно проводити семінари/тренінги для гарантів освітніх програм, завідувачів відповідних кафедр, заступників деканів з навчальної роботи щодо їхніх прав, обов'язків у контексті створення та реалізації освітніх програм, розробки навчальних планів, ознайомлення з нормативною базою та з інших нагальних питань реалізації освітнього процесу.

8. ПОРЯДОК ВІДКРИТТЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Пропозиції щодо впровадження нової освітньої програми та складу проєктної групи з її розробки подають кафедри на вчену раду факультету.

За рішенням вченої ради факультету формується подання (службова записка) на ім'я ректора Університету про склад проєктної групи з розробки освітньої програми.

На основі пропозицій від факультетів формується наказ ректора Університету про затвердження складу проєктних груп з розробки та запровадження освітніх програм в Університеті.

Проєктна група розробляє зміст освітньої програми з усім комплексом складових, визначених цим Положенням.

Процес відкриття нових освітніх програм складається з декількох послідовних етапів:

- 1) обґрунтування необхідності відкриття нової освітньої програми;
- 2) попереднє погодження науково-методичною радою структурного підрозділу;
- 3) розробка проєкту опису програми;
- 4) експертиза;
- 5) затвердження.

8.1. Обґрунтування необхідності відкриття нової програми

Ініціаторами відкриття нової освітньої програми можуть бути кафедри та/або науково-дослідні й дослідницькі підрозділи Університету. Ініціатори розробки програми створюють проєктну групу, яка готує пояснювальну записку (*Додаток 5*), у якій обґрунтовується необхідність нової програми з урахуванням досвіду вітчизняних і зарубіжних ЗВО, вказуються основні визначальні характеристики програми.

8.2. Попереднє погодження науково-методичною радою факультету

Розроблену пояснювальну записку з обґрунтуванням необхідності відкриття нової програми подають і обговорюють на засіданні науково-методичної ради факультету.

Результатом попереднього схвалення відкриття нової освітньої програми є висновок науково-методичної ради факультету із рекомендаціями до розгляду на вченій раді факультету. Негативне рішення науково-методичної ради, яке має бути належно обґрунтованим, не є підставою для припинення роботи над програмою і орієнтує членів групи на доопрацювання й усунення висловлених зауважень.

8.3. Розробка проєкту опису програми

Проєктна група із урахуванням результатів розгляду пояснювальної записки на засіданні науково-методичної ради факультету, а також консультацій із потенційними роботодавцями та здобувачами розробляє проєкт опису освітньої програми, до якого входять:

- профіль освітньої програми, який містить: мету освітньої програми, її характеристику, програмні компетентності та результати навчання, умови викладання та оцінювання, ресурсне забезпечення, можливості подальшого працевлаштування та навчання);
- перелік компонентів освітньої програми;
- опис атестації здобувачів освіти;
- матриці забезпечення компонентів програми програмними компетентностями, що сформовані відповідними результатами навчання.

8.4. Експертиза проєкту

Експертиза проєкту здійснюється на основі розроблених проєктною групою опису освітньої програми, пояснювальної записки і проєкту навчального плану.

Експертиза пропозицій щодо відкриття програми передбачає кілька обов'язкових етапів:

- 1) внутрішню оцінку на рівні факультету;
- 2) зовнішню фахову експертизу;
- 3) внутрішню оцінку на рівні Університету.

8.4.1. До внутрішньої оцінки пропозицій на рівні факультету залучаються профільні кафедри, науково-методична та вчена рада факультету. Сукупний термін розгляду на рівні факультету не може перевищувати 30 календарних днів. Позитивні та негативні висновки кафедр, науково-методичної та вченої ради факультету, а також їх рекомендацій є основою для прийняття рішень на третьому етапі.

Рішення вченої ради факультету щодо кандидатур рецензентів для зовнішньої експертизи є обов'язковим.

8.4.2. На зовнішню фахову експертизу пропозиції проектної групи щодо відкриття нової освітньої програми направляють до кваліфікованих фахівців у відповідній галузі.

Мінімально необхідна кількість рецензій – дві, при цьому одна із них має надійти від науково-педагогічних працівників, які здійснюють підготовку фахівців за подібними програмами в інших закладах вищої освіти. Рекомендується залучення до експертизи потенційних роботодавців та експертів із закладів вищої освіти інших країн.

8.4.3. Для внутрішньої оцінки на рівні Університету до комплекту документів (проекту опису освітньої програми, пояснювальної записки і проекту навчального плану) додають висновки внутрішнього оцінювання на рівні факультету і висновки зовнішньої експертизи (наприклад, фахівцями з іншої кафедри чи факультету) в межах Університету.

Внутрішня оцінка на рівні Університету здійснюється в два етапи:

- 1) Навчально-методичним центром університету;
- 2) Науково-методичною радою Університету.

Навчально-методичний центр університету проводить аналіз проектних матеріалів, основною метою якого є перевірка їх належного оформлення та відповідності нормативним вимогам. Підготовлений пакет документів, разом із результатами попередньої оцінки, передається до Науково-методичної ради Університету.

Розгляд пропозицій щодо відкриття нових освітніх програм Науково-методична рада університету (НМР) проводить після детального вивчення проектної документації, внутрішніх оцінок на рівні факультету, зовнішніх рецензій та матеріалів попередньої оцінки.

За результатами вивчення документації відповідальний член НМР рекомендує Науково-методичній раді Університету подати до розгляду на Вчену раду Університету проект освітньої програми.

У випадку необхідності, зокрема при відсутності позитивних висновків на рівні факультету, член науково-методичної ради може рекомендувати Науково-методичній раді університету (до прийняття рішення) направити проект

освітньої програми на додаткову зовнішню фахову експертизу. Експертів у цьому випадку пропонує і затверджує Науково-методична рада.

8.5. Затвердження освітньої програми

Рішення про відкриття або про відмову у відкритті, а також про припинення дії освітньої програми за поданням Науково-методичної ради університету ухвалює Вчена рада університету.

При прийнятті рішення Вчена рада університету керується концепцією освітньої діяльності університету, його стратегією щодо розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності і враховує результати внутрішніх оцінок і зовнішніх експертиз, оцінку ризиків і оцінку необхідного методичного, кадрового та матеріального забезпечення.

Рішення Вченої ради про відкриття освітньої програми і про її закриття вводиться в дію наказом ректора.

9. ОНОВЛЕННЯ ТА ЗАКРИТТЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

9.1. Повне оновлення освітніх програм здійснюється по завершенню терміну підготовки за цією програмою. З метою удосконалення освітньої програми її перегляд варто здійснювати не менше як один раз на два роки. Водночас проєктна група/група забезпечення може вносити необхідні зміни чи доповнення до освітньої програми щорічно протягом терміну реалізації програми.

9.2. Освітня програма може оновлюватися частково щодо всіх компонентів, крім місії (цілей), програмних компетентностей і програмних результатів навчання, визначених стандартами вищої освіти.

9.3. Оновлення відображаються у відповідних структурних елементах ОП (навчальному плані, матрицях, робочих програмах навчальних дисциплін, програмах практик і т.п.).

9.4. Якщо зібрана інформація показує розбіжність між передбаченим навантаженням і часом, який фактично необхідний більшості здобувачів вищої освіти для досягнення визначених результатів навчання, необхідно переглянути навчальне навантаження, кредити, результати навчання або заходи та методи навчання й викладання. Це може також потребувати перепроєктування освітньої програми та її освітніх компонентів.

9.5. Оновлення освітньої програми може також мати на меті зміни в її змісті та умовах реалізації і стосуватися мети (місії) програмних навчальних результатів ОП. Сюди також може відноситися зміна виду освітньої програми.

9.6. Особливим випадком оновлення ОП є включення до її змісту нових дисциплін, що забезпечують набуття здобувачами освіти додаткової кваліфікації.

9.7. Оновлення ОП може проводитися:

- за ініціативою керівництва університету/факультету/інституту ту, у разі незадовільних висновків про її якість у результаті самоаналізу або аналізу динаміки набору здобувачів вищої освіти;

- за ініціативою гаранта освітньої програми та/або Вченої ради при відсутності набору вступників на ОП;

- за наявності висновків про недостатньо високу якість ОП за результатами різних процедур оцінки якості ОП;

- за ініціативою проєктної групи/групи забезпечення з метою врахування змін, що відбулися в науковому професійному полі, у яких реалізується ОП, а також змін ринку освітніх послуг або ринку праці.

9.8. До роботи з оновлення освітніх програм рекомендується залучати представників потенційних роботодавців, зовнішніх експертів (як з професійної спільноти університету, так і незалежних установ, організацій).

9.9. Оновлена освітня програма разом з обґрунтуванням внесених до неї змін повинна пройти затвердження в установленому порядку.

9.10. Закриття освітніх програм можливе за умов:

- зміни у нормативних документах, які регулюють питання змісту освіти за відповідним рівнем та/або спеціальністю, у тому числі введення в дію нових освітніх та професійних стандартів;

- у результаті моніторингу, якщо встановлено:

1) невідповідність розрахованого навантаження реальному навантаженню здобувача на опанування програми в цілому та/або на вивчення навчальних дисциплін;

2) недостатній рівень опанування програмних результатів навчання більшістю здобувачів;

3) недостатню валідність результатів оцінювання;

4) інші факти, що свідчать про недосягнення визначених освітньою програмою цілей та/або недотримання вимог стандартів забезпечення якості;

- перевищення витрат на реалізацію освітньої програми понад планових показників та/або суттєве зменшення надходжень на її реалізацію, що унеможливило її фінансування у повному обсязі;

- результати моніторингу ринку праці, якими виявлено невідповідність освітньої програми його потребам;

- інші визначені законодавством України обставини.

Положення завізували:

Проректор з навчально-методичної роботи

Р.М.Вернидуб

Проректор з наукової роботи

Г.М.Торбін

Начальник навчально-методичного центру

І.С.Маркусь

Вчений секретар Вченої ради університету

Л.М.Панченко

Начальник юридичного відділу

В.І.Кучер

ДОДАТКИ ДО ПОЛОЖЕННЯ

Використані інформаційні джерела

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII
3. Довідник користувача ЄКТС (2015).
4. Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи. Берлін, 19 вересня 2003 року [Електронний ресурс]. Сайт Верховної ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_754
5. Концепція розвитку педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Наказ Міністерства освіти і науки України № 776 від 01.07.2018 р.: URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
6. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.10.2019 №1254.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»
8. Постанова Кабінету Міністрів від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»
9. Проект Tuning Educational: Вступне слово до Проекту Тьюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес (2006), Довідника користувача ЄКТС (2015): Методичних рекомендацій для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання (*A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles* /пер. з англ. Ю. М. Рашкевича (2016).

Тезаурус

У цьому Положенні терміни вживаються в такому значенні:

1) **освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма** – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Освітня програма може визначати єдину в її межах спеціалізацію або не передбачати спеціалізації;

2) **академічна доброчесність** – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень;

3) **академічна мобільність** – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами; 4) **академічна свобода** – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень,

установлених законом;

5) **акредитація освітньої програми** – оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти;

6) **«вікна мобільності» або «вільний простір»** – тимчасові перерви у навчанні, передбачені в навчальних планах відповідних рівнів освіти для підтримки академічної мобільності здобувачів, що можуть бути використані українськими студентами та аспірантами для навчання за кордоном або для прийому на навчання іноземних студентів;

7) **галузь знань** – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей;

8) **гарант освітньої програми** – науково-педагогічний та/або науковий працівник, визначений наказом ректора Університету, який відповідає за реалізацію певної освітньої програми;

9) **група забезпечення освітньої програми/спеціальності** – група педагогічних, науково-педагогічних та/або наукових працівників, для яких заклад освіти є основним місцем роботи і які відповідальні за виконання освітньої програми за спеціальністю на певних рівнях вищої освіти, особисто беруть участь в освітньому процесі і відповідають кадровим вимогам,

визначеним Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності;

9) **дуальна освіта** – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

10) **Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС)** – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується в кредитах ЄКТС;

11) **здобувачі вищої освіти** – особи, які навчаються в Університеті на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації; 12) **індивідуальна освітня траєкторія** – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, формі темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія

в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план; 13) **кваліфікація** – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена

відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання);

14) **кваліфікація освіти** – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей);

Освітні кваліфікації присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти чи іншими суб'єктами освітньої діяльності.

15) **кваліфікація професійна** – це визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність;

Професійні кваліфікації присвоюються, визнаються і підтверджуються суб'єктами, уповноваженими на це законодавством, зокрема суб'єктами освітньої діяльності.

Результати навчання та компетентності, необхідні для присудження освітніх та/або присвоєння професійних кваліфікацій, можуть досягатися та здобуватися у системі формальної, неформальної чи інформальної освіти.

16) **кваліфікація додаткова** – це визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що доповнюють фахові

компетентності основної кваліфікації і дозволяють виконувати певний вид роботи або реалізувати професійну діяльність паралельно або відокремлено від роботи за основною кваліфікацією.

Додаткова кваліфікація набувається шляхом опанування додаткових освітніх програм фахової підготовки (програм підвищення кваліфікації, програм професійної перепідготовки), набуття додаткової кваліфікації спрямоване на задоволення освітніх та професійних потреб, професійний розвиток особи, забезпечення відповідності її фахових здібностей мінливим умовам ринку праці та соціального середовища.

17) **компетентність** – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей:

- **інтегральна компетентність** – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;

- **загальні компетентності** – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку;

- **спеціальні (фахові, предметні) компетентності** – компетентності, що залежать від предметної області та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

18) **кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі - кредит ЄКТС)** – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЄКТС;

19) **Національна рамка кваліфікацій** – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів;

20) **освітня діяльність у сфері вищої освіти** – діяльність закладів вищої освіти і наукових установ, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої освіти за відповідними спеціальностями на певних рівнях вищої освіти (початковому рівні (короткий цикл) вищої освіти, першому (бакалаврському) рівні, другому (магістерському) рівні, третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні); закладів вищої освіти іноземних держав або їх структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України, незалежно від виду такої діяльності;

21) **освітній компонент** – це самодостатній і формально структурований навчальний досвід (навчальні дисципліни, індивідуальні завдання, практики, контрольні заходи тощо);

22) **проектна група** – визначена наказом ректора група педагогічних, науково-педагогічних та/або наукових працівників, які відповідальні за започаткування освітньої діяльності за освітньою програмою/спеціальністю на певному рівні вищої освіти;

23) **професія, для якої запроваджене додаткове регулювання** – вид

професійної діяльності, доступ до якого, крім наявності освіти відповідного рівня та спеціальності, визначається законом або міжнародним договором;

24) **профіль програми** – короткий опис, що розкриває основні особливості програми. Профіль програми визначає галузь (галузі) освіти, освітній рівень програми, основний фокус, ключові очікувані результати навчання, навчальне середовище й основні види навчальної і викладацької діяльності та оцінювання. Ефективний профіль програми дасть здобувачам вищої освіти і зацікавленим сторонам чітке розуміння загальних й предметно-визначених умінь (компетентностей), що будуть розвиватися, і можливості щодо працевлаштування після закінчення програми. З цією метою рекомендується, щоб профіль програми визначався в процесі консультацій з відповідними зацікавленими сторонами (наприклад, викладачами, соціальними партнерами, працедавцями, випускниками та представниками студентства) і був представлений у зрозумілій та доступній формі;

25) **результати навчання** – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів;

27) **спеціалізація** (від лат. *specialis* – особливий, своєрідний) – складова спеціальності, що визначається закладом вищої освіти та передбачає профільну спеціалізовану освітню програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти;

28) **спеціалізація додаткова** – профільна спеціалізована підготовка з метою набуття особою додаткових здатностей виконувати завдання та обов'язки в межах певної спеціальності, що доповнюють здатності за основною спеціалізацією і дозволяють виконувати окремі завдання та обов'язки паралельно або відокремлено від основної спеціалізації;

29) **спеціальність** – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметна область освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників;

30) **стейкхолдер** (від англ. *stakeholders*) – зацікавлені сторони, зацікавлені особи, заінтересовані сторони, причетні сторони – фізичні та юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності ЗВО, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на таку діяльність.

31) **стандарт вищої освіти** – це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення й оцінювання якості вищої освіти та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (наукових установ), результатів навчання за відповідними спеціальностями.

25) *студентоцентроване навчання* – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає:

- заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;

- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;

- побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу;

32) *якість вищої освіти* – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам зацікавлених сторін і суспільства, що реалізується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості;

33) *якість освітньої діяльності* – рівень організації освітнього процесу в Університеті, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань;

34) *soft skills (м'які компетентності)* – комплекс неспеціалізованих навичок, які сприяють успішній реалізації робочого процесу, є бажаними для певних форм зайнятості і не залежать від набутих знань. Вони містять комунікативність, мотиваційність, адаптаційність, емпатійність, спроможність до прийняття відповідальних рішень, командна взаємодія, лідерство, здоровий глузд, толерантність та ін.

Форми складових освітньої програми

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Факультет _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор університету

акад. Віктор АНДРУЩЕНКО

«__» _____ 20__ р.

ОСВІТНЬО- _____ ПРОГРАМА
(наукова/професійна)

« _____ »
(назва освітньої програми)

рівень вищої освіти _____

спеціальність _____
(шифр, назва)

предметна спеціальність/спеціалізація _____
(шифр, назва)

галузь знань _____
(шифр, назва)

кваліфікація _____

**Введено в дію наказом ректора від
«__» _____ 20__ р., № _____**

ЛИСТ-ПОГОДЖЕННЯ
освітньо-професійної/наукової програми
« _____ »
(назва освітньої програми)

Кафедра _____

Протокол від _____ 20 ____ р. № _____

Завідувач кафедри _____ (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

Вчена рада факультету/інституту

Протокол від _____ 20 ____ р. № _____

Голова Вченої ради _____ (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

Навчально-методичний центр університету

Начальник НМЦ _____ (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

_____ 20 ____ р.

Науково-методична рада університету

Протокол від _____ 20 ____ р. № _____

Голова Науково-методичної ради _____ (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

Вчена рада університету

Протокол від _____ 20 ____ р. № _____

П Е Р Е Д М О В А

Освітня програма розроблена :

Керівник робочої групи _____
_____ 20__ р.
(ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Члени робочої групи:

1. _____ 20__ р.
(ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

2. _____ 20__ р.
(ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

3. _____ 20__ р.
(ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

4. _____ 20__ р.
(ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Зовнішні рецензенти:

1. Рецензії (представників академічної спільноти (ЗВО, національної та галузевої академії наук, тощо).
2. Відгуки представників ринку праці.

Вказуються лише назви рецензій/відгуків та їх автори (ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи), а також дата рецензування

Освітня програма _____
(зазначається – вводиться вперше або запроваджена з якого року)

Термін перегляду освітньої програми _____ раз на _____ роки.

**Дата перегляду освітньої програми/
Оновлення освітньої програми** _____

I. Профіль освітньо-_____ програми
(професійної/наукової)

зі спеціальності код _____ «назва»
(за спеціалізацією код _____ «назва», якщо наявна)

1 – Загальна інформація	
<i>Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу</i>	
<i>Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу</i>	
<i>Офіційна назва освітньої програми</i>	
<i>Тип диплому та обсяг освітньої програми</i>	
<i>Наявність акредитації</i>	
<i>Цикл/рівень</i>	
<i>Передумови</i>	
<i>Мова(и) навчання і оцінювання</i>	
<i>Термін дії освітньої програми</i>	
<i>Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми</i>	
2 – Мета освітньої програми	
3 – Характеристика освітньої програми	
<i>Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))</i>	
<i>Орієнтація освітньої програми</i>	
<i>Основний фокус освітньої програми та спеціалізації</i>	
<i>Особливості програми</i>	
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
<i>Придатність до працевлаштування</i>	
<i>Подальше навчання</i>	
5 – Викладання та оцінювання	
<i>Викладання та навчання</i>	
<i>Оцінювання</i>	

6 – Програмні компетентності	
<i>Інтегральна компетентність</i>	
<i>Загальні компетентності (ЗК)</i>	ЗК1 ЗК2 ...
<i>Фахові компетентності спеціальності (ФК)</i>	ФК1 ФК2 ...
7 – Програмні результати навчання	
	ПРН1 ПРН2 ...
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
<i>Кадрове забезпечення</i>	
<i>Матеріально-технічне забезпечення</i>	
<i>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</i>	
9 – Академічна мобільність	
<i>Національна кредитна мобільність</i>	
<i>Міжнародна кредитна мобільність</i>	
<i>Навчання іноземних здобувачів вищої освіти</i>	

II. Перелік компонентів освітньо-_____ програми
(професійної/наукової)

2.1. Перелік компонентів ОП

Код освітнього компонента	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові роботи, практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
ЗП01			
ЗП02			
ЗП03			
...			
ПП01			
ПП01.1			
...			
Загальний обсяг обов'язкових компонентів:			

Вибіркові компоненти ОП			
Вибірковий блок 1 (за наявності)*			
BB1.1.1			
BB1.1.2			
BB1.1.3			
BB n			
Вибірковий блок 2 (за наявності)*			
BB1.2.1			
BB1.2.2.			
BB1.2.3			
BB n			
Загальний обсяг обов'язкових компонентів:			
Загальний обсяг освітньої програми			

III. Форма атестації здобувачів вищої освіти

IV. Структурно-логічна схема ОП *(логічна послідовність вивчення компонент освітньої програми)*

V. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми

Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, практика...)	Програмні компетентності							
	ЗК 1	ЗК2	...	ЗК n	ФК 1	ФК 2	...	ФК m
ЗП01			*	*				*
ЗП02	*			*	*	*	*	*
ПП01	*	*				*		
ПП02								
BB1.1.	*		*	*	*		*	*
BB2.1.		*	*			*	*	*

**VI. Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН)
відповідними компонентами освітньої програми**

Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, практика...) (шифри з навчального плану)	Програмні результати навчання				
	ПРН 1	ПРН2	ПРН3	...	ПРНm
ЗП01	*	*	*	*	
ЗП02	*		*		*
ПП01	*	*	*	*	
ПП02	*	*		*	
ВВ1.1.	*	*	*	*	*
ВВ2.1.		*	*	*	

Перелік обов'язкових загальних компетентностей та результатів навчання, що мають формуватися відповідно до затверджених стандартів вищої освіти

Освітній рівень бакалавр

№	Загальні компетентності	Результати навчання
1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника
2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
3	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
4	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	Вільно спілкуватися іноземною мовами як усно, так і письмово
5	Цінування та повага до різноманітності і мультикультурності	Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
6	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	Вміти встановлювати діалог з різними професійними суб'єктами та групами.
7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	Застосовувати набуті знання у різних ситуаціях, виокремлювати значущі факти і формувати обґрунтовані висновки. Організовувати процес навчання і самоосвіти
8	Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми.	Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів, формулювати аргументовані висновки, приймати рішення. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання
9	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності

10	Прагнення до збереження навколишнього середовища.	Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення)
11	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. Здійснювати практичну діяльність відповідно до чинного законодавства.
12	Здатність працювати в міжнародному контексті.	Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці
13	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.	Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.
14	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	Демонструвати здатність до адаптації та дії в новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом, вміння генерувати нові ідеї
15	Навички здійснення безпечної діяльності.	Здатність забезпечувати безпеку професійної діяльності у звичайних та складних форс-мажорних обставинах

Освітній рівень магістр

№	Загальні компетентності	Результати навчання
1	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	Вільно спілкуватися іноземною мовою як усно, так і письмово Вміти аналітично опрацьовувати іншомовні джерела з метою отримання інформації, що необхідна для розв'язання проблемних завдань
2	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	Вміти організовувати та проводити дослідження із застосуванням валідних та надійних методів
3	Навички міжособистісної взаємодії.	Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті Впроваджувати та використовувати комунікаційні технології у соціальних системах, мультимедійне забезпечення інформаційної діяльності,
4	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	Вміння генерувати нові ідеї Самостійно планувати виконання інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами.

5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності. Організувати процес навчання і самоосвіти
6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	Мати навички управління комплексними діями або проектами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах. Оцінювати результати діяльності та відстоювати прийняті рішення.
7	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.	Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.
8	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності
9	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми	Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.
10	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
11	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності
12	Здатність швидко адаптуватися до викликів часу, до специфічних умов.	Демонструвати здатність до адаптації та дії в новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом
13	Здатність працювати в міжнародному контексті	Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці

